

Год. VI.   ДУБРОВНИК, 30. septembra 1907.   Бр. 18.
 God. VI.   DUBROVNIK, 30. septembra 1907.   Br. 18.

ПОРУШЕНИ ЗЛАТНИ СНОВИ.

(Сличица из учитељског живота).

Ђуро Марић, надучитељ.

II.

Пустимо за час уча нека на својој сиромашној постељици снијева слатке снове о љепшој будућности, а пренесимо се мислима на подножје гордог Ловћена, гдјено му изданке морски запљускују вали.

Прошетамо ли се по тамним и уским градским сокацима, чућемо како умилно трепери зрак од силног титраја струна и језичаца музичких инструмената.

Не плашите се — није тужна мртвачка корачница, него су весели звуци француске полке и српске „Битољке“ : није спровод, него весела игранка.

Ако нас пусте да завиримо у велику, освијетљену и окићену салу, прије него ишта видимо, оћутјећемо топао ваздух, измијешан са милијунима парфемских атома и непријатном угљичном киселином, па, ако нијесмо томе навикнути, могла би нас ухватити несвјестица.

Немојмо сустати ... напријед, и тамо су чељад, која све то носе, па можемо и ми.

Завиримо с врата. Видимо велику салу, дупком пуну. Около ње, на меканим фотељима, посједале мамице, па се тихо разговарају: оговарају. По лакованом паркету гибље се вртоглавом брзином сила божија бијелих свилених сукања и црних мушких фракова.

У колу ватрених играча и зајапурених играчица оназићемо један пар, који свраћа свачију позорност и изазива много злура-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
 ВИБЛИОТЕКА

дих опазака. Једно је млада учитељица, изабраница нашег уча, који у својој самоћи сада задовољно хрче.

Учитељка је врло пријазне вањштине, висока као јела зелена, широког пјесничког чела, ватрених сањалачких очију; згодно удешена фризура поносито кити њењу малу и паметну главу, а блуза, окићена народним везовима, покрива њене обле, пунане груди, у којима мало бржим темпом куца младо и невино срце.

Играча не познајемо као ни већина присутних гледалаца и играчица, јер је странац. Де, да пратимо тај млади пар, не били смо се с елегантним и младим господином упознали.

Престаше се двораном разлијегати звуци француске полке, а заори се буран пљесак гледалаца. Играчи нуде руке својим играчицама и живахним корацима крећу се око дворане, ћертајући својој играчици, која се умилно осмјехује, о свему и свачему.

Пустимо их нека уживају, ако то уопће може бити уживање, а слушајмо, што говори млади, непознати странац учитељки.

Прича јој своје „житије“: јединак је богатих родитеља из Босне. С одликом је свршио гимназију у Сарајеву, а филозофију у Бечу. Народне воће су му сада повјериле знамениту мисију, па ради тога путује по српским мјестима. Родитељима о том није, разумије се, ништа рекао; зато му је мајка рекла, да се нада да ће „само други“ кући доћи. Овдје се мислио задржати само ноћас, а сутра преко границе за својим послом. Пошто му нијесу још стигле инструкције, сачекаће их овдје.

Жао му је, што као увјерени антиалкохолиста не смије госпођици понудити чашу пива, а хладна пића могла би јој нашкодити, што би му неизмјерно жао било.

Говори и даље, али не ћемо да будемо индискретни.

Учитељка, сва блажена и сретна, осмјехује се на пријазне филозофове ријечи.

У то прође одмор. Музика силно засвира маџарски чардаш — та у доба смо ресолуције.

Игра се наставља до зоре, када играчице, праћене од својих играча и мамица, одлазе кућама, да се одморе од пријатно и тешко проведене ноћи. Учитељку, разумије се, прати филозоф, што му је добро дошло да дозна њезин стан.

На градском торњу избијају 7 сахати. Учитељичина мајка тихо улази у собу своје кћерке. Срце јој од милине пуца, кад виђе своју јединицу како мирно спава с анђеоским осмјехом на руменим усницама. Тихо јој се приближи и врео, мајчин пољубац умокну о блиједо лице младе дјевојке. Очима прене, главицом затресе, преврне се на десну страну и буновна проговори :

— Пусту ме, мајко, нешто лијепа сањам.

— Устај, рано, вријеме је : сада ће дјечица доћи.

— О, да, та досадна служба ! Ради те тврде корице круха морам прекинути своје златне снове ! О, жалосна судбино !

То рекавши, ћипи са своје мекане постељице и почне се облачити. Мајка јој донесе бијелу кафу и земичку круха. Она два пут сркне каве, устане иза стола, узме своју шарену торбичицу и отварајући врата, суморно рекне :

— Збогом, мајко !

— Збогом, душо ! Зар нијеси слатко ручала ? ! Што си тако суморна моја голубице ?

— Ништа, мајко !

Мајка затвори врата, заврти главом и у себи рече : „јутро послје забаве !“

* * *

Кад је учитељица изашла на улицу, хладан, јутрњи вјетар обгрли њено младо лице, које онда доби руменију и свјежију боју. Лаганим кораком, погнуте главе, дубоко замишљена кораца својој школи.

— Слуга понизни, милостива госпођице ! — зачује се у њезиној близини.

Подигне своју главу и у близини опази филозофа, елегантно одјевена, неиспавана, са осмјехом на уснама.

— Добро јутро, г. филозофе !

— Како је милостива провела ноћ ?

— Врло лијепо, господине ! А Ви ?

— Врло слабо, госпођице ! Нијесам ни ока склопио.

— Чудим се ! А били сте тако уморни !

— Немојте се чудити. Нешто утисци синоћне забаве, нешто моја мисија, не дадоше ми мира.

— Вјерујем, господине ! Како Вам се допала игранка ?

— Красно, госпођице, остаће ми вјечито нај љепшом успоменом мога живота!

— Па Ви сте и љепших забава видјели.

— Дакако, да јесам, али на свим тим забавама нијесам видио нешто, што сам на овој видио.

— Сумњам, господине, да се овдје може видјети нешто љепше, него у Сарајеву и Бечу. Што би то могло бити?

— Ви, госпођице!

Учитељица још више поцрвени, ђаволски се осмјехне и рече:

— Ви ласкате! збогом!

— Не ласкам, госпођице. Куда тако журно?

Учитељица није могла чути задње питање, јер журним корацима, уздигнуте главе, насмијана лица, одјури својој школи.

* * *

Кад је учитељка ступила у школску собу, зловољно почне пребирати школске текстове и своје преправе. По лицу јој се види, да јој је све досадно, па и она насмијана лица невине дјечице и њена служба и њен живот и све... све.

Кад се иза сваке клупе видио потребни број дјечијих главица, учитељка почне предавање. Њој, којој је то била нај угоднија забава, јутрос то не иде од руке и ако се сили, да не би проницаве дјечије очи прочитале са њена лица тугу и муку, која јој срце и груди раздире.

Пошто се увјерила, да не може даље, даде дјечи да пишу, а она сједне, наслони главу и дубоко се замисли.

Тако би била и 11 сахата дочекала, да је одједном не прене тихо куцање на вратима. Лијено подигне своје суморно чело и рече:

— Слободно!

У школску собу, са качкетом у руци, торбом о рамену, ступи листоноша.

— Два писма за Вас, госпођице.

— Хвала лијепа.

— Слуга понизан — рече листоноша и одјури.

Учитељица махинално прихвати писма, стане разгледати адресу, па пошто не познаје рукописе, дохвати нож и брижљиво разреже обоје.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Баци летимичан поглед и прочита потписе. Једно је писмо од учитеља, а друго од филозофа.

Филозоф, финим рукописом и још финијим изразима, отвара своје срце, које су ранили жарки погледи госпоћице учитељке, а учитељ јасно, кратко, просто јавља јој своју жељу, да ступи у брачни живот.

Пошто их је прочитала, почне упоређивати писма и њихове аукторе. Налази грдну разлику. Не треба јој дуго мислити.

Махинално дохвати визит-карту из елегантне кутије и хладним ријечима саопћи учу, да је његова жеља неостварљива, и моли га за пријатељство као до сада.

Визит-карту и учово писмо стави у бијели, повећи обвој, напише на њ адресу, затвори и даде дјетету, да однесе на пошту.

Филозофово писмо пољуби, и брижно спреми у „њедарца крај срдашца“, да на њ послјије одговори.

У то градски сахат изби једанаест. Учитељица пошаље дјецу кући и весела, журним корацима оде својој мајци.

Не ћемо је даље пратити, да је не бисмо опет видјели са филозофом и чули њихов разговор.

KRVARINA UOČI SV. IVANA.

V. Cippico -- Gruž.

Sunce tek utonulo u more. Cijeli je dan palilo kô živa vatra, a sada je vrućina malo popustila i može se odahnuti. Vjetrić pri zapadu sunca pirnu i nosi po ubavom zalivu sjetnu pjesmicu. Cjeluje blagu prirodu, penjuć se sve do vrh zelenih brežuljaka.

Tajinstvena nastaje večer!...

Zaljubljeni snivaju slatki san. Očarani nekim nepojmivim raskošjem gledaju u daleko more, gdje se gubi misao. Ali slatka nada lagodi sreću i probuduje čežnju, koja duši godi, kô sitna rosa mladom listu. Prvi je sumrak, i obližnji otočići gube se u mračnoj tišini, a iz gore dopire miris raznovrsnog cvijeća, smilja i kovilja. Armonija cijele prirode uz morsku svježinu u toplom mirisavom vazduhu bûdi čuvstva i obavija čarobno svako biće, a misli lete u naj dalje nebeske sfere, pa nehotice posegnu daleko... u vječnost.

Te čarobne večeri zaslave kasnije na seoskom zvoniku zvona. Pred crkvom zapalilo se do desetak svjetnjaka. Cijelo se selo okupilo, starci posjedali odalje i pilje u vatru. Djevojke šetaju, a momci se za njima rote i dobacuju koju šaljivu. Odraslija djeca preskaču vatru i zazivlju sv. Ivana u pomoć. Svijetlo vatre daleko dopire i rasvjetljuje površinu morskú, po kojoj se šuljaju mali čameci. U jednom se voska ugojen mladić gospodskog roda. Tužan je. Crne, bistre oči, pune čuvstvenog izražaja upiljio u more, a na mladom, ali ozbiljnom lieu opazala se neka sjêta. Čelo naoblaćeno odavaše veliko nezadovoljstvo. Veslima samo što probija more i čamac tek se miče. Nebo je modro i puno zvijezda. Večernjica zapala a mladi mjesec iza brda ističe. Sa vesala cure kapljice morske, a ribice vrcaju po površini i po moru kao da se biser razlijeva. Udubio se u neugodne misli.

U gradu je učio, pa na jednom omrzla mu knjiga, jer mu gradski život dodija i kao da mu sve zaudara neugodno.

Pobježe.

* * *

Seoski život prija njegovoj mladoj naravi. Ovdje mu sve ružičasto, zdravo i mило. Ali seljani mrze pleme, iz kog je on niknuo. Kriva tradicija dugih vijekova uštreala u krv žuč mržnje i osvete. I to mu je jasno, ali ne haje. „Tako je odlučeno, tako mora biti.“

Tako mu je bilo ocu a i djedu. Samo u svom zavičaju bijaše ini život. Stare *pergamene* gospodskog roda odbaciše, niti su se više za njih brinuli. Prošlost je progutala stare povlastice i oni dragovoljno sve zaboraviše.

Ponoć se primiće. Svjetnjaci pomalo dogorjevahu. Mnoga su čeljad pošla. Momci zapjevaše, djevojke će vrcem svaka svojoj kući.

Čamac se mladog vlastelina primakne sve do na *muo*. Podigne oči... Pogledaju se... Ona brže korakne, da njezina drugarica ne bi što opazila.

On zavesla svom snagom natrag. Zadrhta i ruke su napregle svu silu. Čamac kao da leti niz more, mirno kô ulje, te je lako naprijed hrlio. Nego nakon velikog napora omalaksa, te malo po malo prestao veslati. Čamac je još sam dalje križao pa se najednom ustavi. Mjesec visoko poskoćio, a zvijezde prosute po cijelom nebu trepeću. Jedna se kao grom zaleti i nã, u more će potonuti. Zvona se još uvijek čuju, nego je on daleko i zvuk sve slabije do njega dopire. Vjetrić mu hladi ražareno lice. Ali ona tajna moć, što ga iz grada amo privukla, sve ga to jače k njoj priteže. U njemu je život, veselje i zadovoljstvo. Izim nje nema ništa za njega na svijetu, a ona je njegov ideal. Poletan, mlad i iskren zaljubio se. Njegovi i njezini strašno se mrze; ali za to on ne haje. Samo što se drugi oko nje vrza, a brzo će je isprositi. Ona ga istina ne ljubi, ali su mu njezini skloni. Što će biti?...

Zdvojno pusti glavu na prsa i očima bulji nekud daleko... daleko!...

Što da radi? Da bježi u svijet? Dã, hoće da bježi; ali da je prije vidi, pa da joj kaže svoju namisao....

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Camac se pomalo okrenu prama selu i lagano se primicao.

* * *

Ciče eno zora. Zvijezde gube svjetlost. Mjesec skroz pobljedio, a selo kao da se kupa u nekoj plavetnoj svjetlosti. Nova zora zaokupi u svoje krilo cijelu okolicu. Hladan vjetar dunu i jačom brzinom tjerao čamac prama selu. Na, sad će pod selo. Udari o kamen. On se strese i prenu.

A na bijeloj kućici, čak do mora, otvore se vrata. Mlada djevojka pogleda na more i vrisne.

— Ružo!

— Lujo! za Boga.

— Ne plaši se. Sada je čas. Nešto sam naumio i htio ti reći.

— Ali moji! On? ... Uvijek se okolo navija. Kada sam se noćas povratila, vidjela sam ga. Iz očiju mu vatra skače.

— Još je rano Ružo! Svi spavaju.

Iskoči iz čamca odvažno i uljagne kroz vrata.

— Ružo! odlučio sam otići u svijet. Meni u selu dalje nije ostanka. Moji se protive, a tvoji me mrze. Mrzi me i selo, u kome jedinom moja sreća pliva. Ne mogu ti kriti. Bez tebe moj život bio bi pust i nesretan. Odoljeti ne mogu.

— A Lujo!

— Matere moje mlijeko njihovog je roda. Pomiješano je od stotinu godina. Nema razloga da mrze na svoje. A ljubav nije nigda tuđa. Ona spaja cijelo ljudstvo. O njezinoj niti visi zadovoljstvo cijelog svijeta. U njoj se kupa raskoš života i cvate slast u ovim tužnim zemaljskim okovima.

Čeznem samo za ovim rodnim pragom. Sve bi sile uložio da mu pomognem, a oni me mrze i moram bježati! ...

— Ne, Lujo, tebe niko mrzjeti ne može.

— Druge nam pomoći nema Ružo! Idem da jednoć mogu usrećiti tebe i sebe.

Ona mu pogleda u oči. Iskren je, odvažan i dobar. Smuti se.

Na istoku ervenilo se nebo kô plamen. Jutrnji morski vazduh i opojni njegov miris okrijepljuje opet život. I nada se povraća, a u nadi sreća, koja se ipak nigda dostignuti ne može.

Ali ona krijepi i olakšava stege, u kojima je spučen cijeli svijet.

Željno se gledali, a vedrina jutrenje zore odrazivaše im se na licu i očima.

— Lujo! moji će me njemu dati.

— Ne daj se, odbi srčano neljubav. A ja opojen tvojom odvažnosti brzo ću prekrčiti put.

— Tebe jedinog, tebe jedinog, Lujo! — Blaženstvo proleti joj cijelim tijelom i pade mu u naručje.

On joj cjeluje vranu kosu i njezino mlado čelo kao nebo vedro.

Nešto šušnu. Vrijeme je.

— Zbogom, Ružo!

— O Lu . . . .

Sijevnu. Puče puška i on se sruši na zemlju. Hitac ga pogodio u srce.

Ona vrisnu i zakuka: Proklet bio krvniče! Nesretna kukavico! i onesviješćena pade do žrtve . . .

A vani ističe sunce; rasvijetlilo sve naokolo. Paščad poče po selu štekéati. Čoban tjera mali i veliki zub na pašu. U bližnjoj bašči cvrkutaju tičice, selo se budi i oživljuje, a morski talasi poje nesretnu ljubav i žrtvu krvarine.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Још једна нештампана пјесма Р. А. Kazali.

Игуман Корнилије Павасовић.

У манастиру Крци, августа 1907.

Читајући у 15. броју уваженога „Срћа“ биљешку: *Jedna neštampana pjesma P. A. Kazali* сјетих се да је пјесник оставио спомена и о својој посјети у манастиру Крци, те је у лијепој једној пјесмици дао израза колико својим филозофским погледима, толико и родољубивим осјећајима.

Пјесмица — коју добротом цијењенога Уредништва приопћујем ниже у вјерноме пријепису — записана је у књизи манастирских посјетилаца руком пјесниковом, уз његов власторучни потпис: „Р. А. Kazali G. učitelj iz Dubrovnika“.

Колико су се Kazali и два му још велика друга бавили у Крци, није ми познато, јер то нијесу оставили убиљежено, али из утисака, којима је дао одушка у поменутој пјесми, имало би се држати да се је њихово борављење овдје протегло барем за који дан. Не може се претпоставити, да и пјесничке душе могу за мало само часова окушати и асимилovati сву ону силесију сласти што им их једна чаробна природа пружа.

Па не само „cielost gzdave naravi“, него је пјесника за-нио и „duh“, који је нашао у овој „samoti“ толико, да се он са доста топлине моли Богу еда стабло његово „razsadi i razplodi po svietu svemu“; а заиста и за поимање тога духа, као и за правилну оцјену његове благотворности у свијету, није зар ни пјесницима довољан посве кратак рок. Биће, дакле, да се је Kazali мало дуље бавио у ман. Крци.

Који и какав је тај „duh“, што га је он овдје нашао, а с којег би — кад би потпуно овладао — и „jadna naša domovina boljeg sunca zrake ugledala“ — пјесма нам не каже. Они који боље и темељитије познају мисли, тежње и осјећаје пјесникове, боље ће га, ваљда, и разумјети, а ја бих могао само нагађати,

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Не домишљам се ни које је то „lice Muža, što је pustoš ovu razsvietlio“. О коме он то мисли и на кога циља?

Можемо вјеровати пјеснику да му је тешко падала на душу помисао на одлазак из Крке. Друг његов на путовању, Божидар Петрановић, потврђује нам то овијем записом у истој књизи, на истоме листу и у исти дан :

Нигда с' веселили нисмо овако
И већ намъ валя растати се горко ;

а и то весеље мора да је потрајало мало дуље, иако се је њима ето учинило да је брзо прохујало.

Једну нетачност у биљешци 15. броја „Срџа“, која је могла настати само с нечиткости дотичнога имена, бићу слободан овдје исправити.

Кад се зна да непосредно за пјесниковим потписом под пјесмом има потпис : *Giuro Dr. Pullich Upravitelj Gymnasia Zadraskoga (?)*, а за овим горе цитовани запис уз потпис : Д.р. Божидаръ Петрановићъ, па испод тога још и овај запис :

Не заборави домородност, да те Бог не заборави са потписом : *G. D. Pullich Dubrovčanin* ; те кад се промисли да су већ четврти дан након што су се убиљежили у књигу посјетилаца ман. Крке, *Kazali* и Петрановић били у ман. Крупи и убиљежили се у књигу (записи у Крци су од 21 септембра, а у Крупи од 25. и. м. 1860. године), онда се за стално има држати да онај „*Gj. Bilić*“ — за којег се у биљешци вели да се не зна ко је, али се мисли да је био неки калуђер, у пратњи оних двају одличних путника — није нико други него, као трећи им друг, познати директор Пулић, о коме сам се и ја, још као дијете у задарској гимназији, много добра наслушао. Њих сва тројица заједно пошли су из ман. Крке у ман. Крупу. Вриједно би било само знати, јесу ли том приликом, прије или послје, они посјетили и трећи српски манастир у Горњој Далмацији — *Драговић* код Врлике ; као што не би било на одмет знати и сврху тога њихова путовања.

Пјесма гласи :

Za što m' ovdie zanehunja (?) duša
Kada mislim o odlasku mome ?

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Jerbo ovdie svaku sladost kuša
Što se želi u žitju ljudskome.

Nju samota, nju priroda vabi,
Nju mi cielost gizdave naravi,
Nju mi sunce, nju mi uzduh grabi
Što predvorje raja joj objavi.

Al najveće jer nam lice Muža
Što je pustoš ovu razsvietlio
Prekazuje da Bog svežih ruža
Samo ovdie bez drače je svio.

Jeda Bog da da po svietu svemu
Razsadi se stablo i razplodi
Po tom duhu što vlada u njemu,
Što iz neba sama se razvodi. —

Tad će jadona naša domovina
Boljeg sunca zrake ugledati,
Kad upozna svakog svoga sina,
Kad jednako bude svakom mati.

ИСТОРИЧКЕ УСПОМЕНЕ

о сердарима, пуковницима и сопраниндентима

витезовима Синобадима. * * * * *

(наставак)

Љубомир Нер. Влацић.

По смрти сердара Јакова 29./5. 1749. за малољетства старијега сина његова Андрије постављен је за вицесердара рођак Андријин: Francesco Busi. Дана 1./10. 1754. Андрија бијаше опростен скрбништва и именован неодвисним сердаром. А кад Андрија премину 28./3. 1774., постаде сердаром малољетни старији син његов, Јаков, под туторством стрица Јосипа. Мало времена послје тога Јаков умрије, те 8./10. 1774. малољетни Gaetano, други син Андријин, бијаше именован сердаром под туторством стрица свога Јосипа, који по смрти Гајетановој 20./7. 1784. постаде сердаром, а 30./5. 1791. пуковником. Смрћу овога пуковника г. 1811. изумрла је римокатоличка породица Бузи.

* * *

Сердар Андрија, син витеза Јована, како смо прије видјели, умр'о је без порода. Јованов брат Филип, капетан војничке посаде на Звониграду, имао је два сина: један од њих, за име којега нијесмо могли сазнати, погинуо је у бици на Улцињу противу Селман паше херцеговачког; други син Филипов звао се је Дамјан и имао је три сина: Лазу, Јована и Илију, од којих се је доцније развила велика породица — *grossa famiglia* — и од којих потичу данашњи Синобади. Лазо је имао синове: Трифуна и Митра, реченог Мију. Доситеј, који је учитељевао 1760.-63. г. близу цркве св. Ђорђа код куће Синобадове, спомиње Трифуна, сина Лазина и синове његове Пану и Ђорђа.¹ Ђорђе је из тежачке куће своје пошао у Скрадин и стао у трговини српског добротвора Бована,² гдје је, радећи, стекао велики иметак. Ђорђо

¹ Срп. Књ. Задр., књ. 8 с. 18 и 19.

² Арх. Зелић: „Јеван Бован“ год. 1859. Задар.

је био угледна особа. Био је један од четрдесеторице народних представника на Српском Правосл. Црквеном Сабору у Задру 1809.¹ Ђуро је имао сина Шпиру, који се ожени са римокатоликињом. Неколико дана после смрти роди му се син, којегу мати крсти у римокат. вјери, надјенувши му име Шпиро. Од овога родио се је Антоније, прије сундбени канцелиста у Дубровнику.

Год. 1813. нов. 1., кад су Аустријанци опколили книнску тврђаву и кад је француски заповједник са својима одбјегао, у тврђави остао је Шпиро Синобад, унук Илијин, а праунук Дамјанов, са својима вјерно борећи се, као што свједочи слиједећи спис :

„Knin p.mo 9.mbre 1813.

Certifica il sottoscritto, che il panduro Spiro Sinobad della compagnia di Knin s' è conservato fedele nella difesa del forte di Knin, che à fatto il suo dovere ed è sortito con onore con la guarnigione.

L. S.

Il Coll.º Comand.º de' Panduri
Mic. Nachich.

(Книн 1. новембра 1813. Потписани свједочи да је пандур Шпиро Синобад остао вјеран у обрани Книнске тврђаве, да је учинио своју дужност и да је изишао часно с посадом. — Пуконик Заповједник Пандура. Мих. Накић).

NB. Испод ове свједоџба на францускоме језику потврђена је вјерност и јунаштво Шпирино. На свједоџби је потписан : Damarey Commandant D' Armes, покрај потписа ударен је печат истога заповједника.

Племе Синобада броји данас преко тридесет породица, које су све православне вјере и које све славе крсно име св. великог мученика Ђурђа.²

¹ Срп. Далмат. Магазин 1870-71, с. 8.

² Сељење је Синобада у Далмацији један од многобројних примјера сељења Срба, каснијих вјекова из Босне и Херцеговине. Они су населили много на пола опустјелих крајева и села у оном дијелу Далмације, који су по свједочанству Луција (Лучића) звали Хгватском, као на пр. Пољица (дио њихових племића и другог становништва), а и у оном дијелу на обали, који се у ужем смислу звао Далмација (грчко-римска). Те је Србе позивала често Млетачка. Они су признајући млетачко господство бранили с пријашњим становништвом Далмацију од Турака а бјеху донијели собом чист „Босански“

Б. Старински грб.

Сличан грбу херцеговачкоме, нај старији грб породице Синобада наводи се у Кодексу означеном бројем 1630-31 у градском музеју у Млецима. На њему нема никаква датума. Највјеројатније може бити, да је ова фамилија добила свој грб и прије него ли је прослављена јуначким дјелима витеза Јована, а то би се могло закључити из списка 7./8. 1827. (А. М., бр. 34) гдје се вели: „Corre quasi un secolo che la famiglia Sinobad, abbandonando tutte le sostanze che possedeva nel paese ottomano si ridusse con numero considerabile di Morlacchi alla pubblica divozione e conseguì nel tempo stesso la gran sorte di qualificare con azioni valorose le primizie del suo fortunato vassallaggio. Grata non meno e generosa volle farsele conoscere in quei medesimi principi la grandezza, poichè *con le ducali 1648. 12 agosto li abbracciò come figli*, e graditi i sacrifici del sangue, che avevano già sparso per le pubbliche glorie, prese con se stessa un sacro impegno di sempre proteggerli, di conservare ne' posteri la loro memoria e di concambiare in ogni tempo con paterna predilezione le rimostranze della loro fede. — Senza scorrere quella lunga serie d'impieghi ed operazioni ben distinte che vivono in tante carte registrate e senza nominare ad uno ad uno i tanti soggetti, che hanno voluto farsi vittime alla pubblica maestà, basta fissar l'occhio nelle carte medesime...”

(Већ је прошао мал не цио вијек, да породица Синобад пуштајући све своје имање у Турској призна са угледним бројем саплеменика млетачко господство и да се довине до велике среће да одликује јуначким подвигима почетак свог честитог поданства. Величанство оних истих владара хтједе да се исказе и харним и благодарним, јер их дуждевим писмом 1648. 12. августа загрли као синове, и захвално за жртве крви, коју су већ били пролили за државну славу, обвеже се само собом на свету дужност, да ће их свећ штитити, да ће код потомака чу-

језик онда, кад је он по Далмацији био покварен тако, да је јесусовац Касио (Cassio) у првој половини XVII. вијека превео римски ритуал изричито на тај босански језик. У народној предаји још су у много крајева живе предаје о овом сељењу из Босне и у неким се мјестима ови новији становници још разликују говором од старијих.

вати њихову успомену и да ће у свако доба очинском љубављу одвраћати читовања њихове вјерности. — А да се не преглѣда онај дуги низ служби и подвига одличних и особитих, које су сачуване и забиљежене у толиким списима и страницама, и да не буду именоване појединце толике личности, које су хтјеле постати жртвом млетачкој држави, доста је само прегледати исте списе . . . .)

Можда је ово грб капетана Митра Синобада, о којему Качић пјева :

„Njemu dužde mrtvu plaću daje
Svjetlo perje od zlata medalje . . .
. . . . .“

У пољу црвеноме находи се крива сребрна са позлаћеним балчаком сабља у десници руци, која је одјевена у рукав модре боје. На десно при врху : звијезда ; испод мача : полумјесец окренут доље. Испод грба стоји записано : *Sinobad di Knin*.

T. de Pellegrini, уредник аралдичког листа у Млечима : „Bollettino araldico“ описао је грб овај овако : „Arma della famiglia Sinobad di Knin = di rosso, al destro chero vestito d' azzurro tenente una spada antica slava d' argento, manicata d' oro, accompagnato da una stella in capo, e da un crescente riversato d' oro in punta. — Questo scudo trovasi nel Codice 1630-1631. Museo Correr Venezia, e vi si aggiunse : Elmo da torneo e svolazzi azzurri e oro, rossi e argento, come insegnano le leggi araldiche.“

(Грб породице Синобад из Книна = Црвено [поље], у десној руци одјевеној у модру, која држи стару словенску сабљу сребрну, урешену златом, на врху грба звијезда и [полумјесец], који расте, окренут [доље] позлаћен на врху. — Овај грб налази се у Кодексу 1630-31. у музеју Корер у Млечима, и надода му се : Качига за турнир и уресни окрајци модри и златни, црвени и сребрни, како прописују харалдички закони“).

Б. Посебне црте.

а) Синобади од праве лозе.

1. МИТАР.

Да је у породици Синобадовој и прије витеза Јована било јунака и бораца, који су војевали за крст часни, а у корист

Млет. Републике, видјели смо из списка бр. 34 А. М. 2./8. 1727.), а сазнајемо и из писма проведитора Д. Моћенига од 5./9. 1684. (А. З. I' unico; с. 36), у којему овај за Јована вели, да иде за примјером за служних својих предака (seguendo l' esempio de' suoi benemeriti Maggiori).

Који су то пак били заслужни преци Јованови, о томе немамо при руци писмених свједоцаба. У народноме предању остала је једино успомена о сердару Митру Синобаду и његовим јуначким дјелима, почињеним од 1645. г. у котару задарскоме, поглавито при освајању Земуника и у бојевима код Гламоча. Какић потврђује предање народно о Митру слиједећим стиховима:

„Jedan bješe mladan kapetane
Po imenu Mitar Sinobade.
Često junak na vojsku idaše
Robi turska sela i varoše,
Ne bje nigdje boja ni megdana
Bez viteza Mitra Sinobada,
Često turske glave odsjecaše
Od Glamoča roblje prevodaše.
Njemu Dužde mrtvu plaću daje:
Sv'jetlo perje od zlata medalje.
Neka mu je dika i pohvala
Pred gospodom turskom i latinskom!“

Митар је одиста имао бити отац или стриц Јованов. Умр'о је свакако прије 1684. год., пошто га ни млетачке ни задарске Архиве списи од 1684. г. унапријед не спомињу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

POLJICA * * *

Povjesni osvrt o stotoj
obljetnici njihova pada.

(nastavak)

Ivan Pivčević.

GLAVA IV.

Propast Poljicâ.

1. *Prvo francusko vladanje.* — 2. *Drugo austrijsko vladanje.* — 3. *Drugo francusko vladanje.* — 4. *Treće austrijsko vladanje.*

1. — Godine 1805. zarati gotovo cijela Evropa protiv Napoleona, koji je od prostog vojničkog časnika postao carem francuskim. Njega ne ostavi ni sada bojna sreća, pa dne 2. prosinca potuče tako strašno svoje neprijatelje, da mu je Austrija, osim drugih zemalja, morala predati i ondašnju Dalmaciju, pa su tako i Poljica došla pod francusku vlast. General Molitor imao je da zauzme Dalmaciju i da njom prevremeno upravlja. On je iz Zadra dne 20. veljače 1806. izdao proglas da u Dalmaciji, do novih odredaba, ima ostati sve kako je bilo pod Austrijom.

Molitor je bio i građanski i vojnički upravitelj Dalmacije sve do srpnja, a tada je za građanskog upravitelja bio imenovan Vicko Dandolo, a za vojničkoga general Marmont. Dandolo je bio vas opojen novim mislima, te nije trpio ni mletačke ni austrijske uredbe, pa je odmah stao preudešavati upravu Dalmacije prema tim novim načelima. Malo dana iza njegovoga dolaska došli su k njemu veliki knez Ivan Čović, vikar don Matij Sladojević i kančelir Mihovio Marasović da mu se poklone i da ga zamole, da bi i on potvrdio stare poljičke pravice. Dandolo nije mislio to učiniti, ali im je ipak posve oprezno odgovorio, da ih ne bi prije vremena ozlojedio.

Dandolova je namisao bila odmah rastrojiti Poljica i tako rastrojena pripojiti Spljetu, Sinju i Omišu, ali ga je spljetski

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

upravitelj Garanjin savjetovao da to ne čini odmah, nego tek kada se po svoj ostaloj Dalmaciji provede nova uredba. Dandolo je poslušao Garanjinijev savjet, pa kada je u listopadu izdao novi red za cijelu Dalmaciju, nije dirao u Poljica. Taj novi red imao je stupiti u krepost s 1. siječnja 1807, a da se i Poljičani na nj priviknu, naredio je Garanjinu da se stavi u pregovore sa uglednijim Poljičanima.

Dandolo je megjutim već prije bio izdao naredbu da se po cijeloj Dalmaciji dižu vojnici. Ta je naredba u više mjesta izazvala neredâ i pobunâ, a te neredde podupiralo je i rusko brodovlje, koje je krstarilo po Jadranskom moru. Netom su stoga Rusi u proljeću god. 1807. zauzeli otok Brač, Poljičani su počeli gojiti nadu, da će ih taj bratski slovenski narod osloboditi od mrske francuske vlasti. Oni su stoga posredovanjem Andrije Kovačića, starinom Poljičanina, a kojega su Rusi bili imenovali upraviteljem Brača, stupili s njima u dogovore, pa su se odmah po Poljicima počeli držati tajni sastanci za pobunu i dogovorno s Rusima ustanovio se rok ustanku za 15. lipnja 1807. god.

Rusko se je brodovlje megjuto prije ustanovljenog roka pojavilo pod Poljicima već 3. lipnja. Poljičani se nato sastali na zbor u sjemeništu u Prijeku i odlučili su da se pridruže Rusima odmah, pa se preduzele sve potrebne mjere. Jedan dio Poljičana imao poći na brodaricu na Cetini kod Blata, ako bi slučajno Francuzi došli putem od Trilja, a drugi se dio imao pridružiti Rusima i zauzeti zgodan položaj na Strozancu, da suzbije provalu Francuza s te strane. Poslije tih odredaba veliki je knez Čović sa svim stolom, noću 4. lipnja, pošao na rusko brodovlje da izvijesti zapovjednika Sinjavina o odluci zbora, a mali se knezovi razišli po selima da podižu narod.

Megjuto su jutrom istoga dana Dućani oborili iz pušaka na jedan odio od 15 francuskih vojnika, što su pratili živež iz Spljeta u Omiš, i ubili jednog kaprala i četiri vojnika. Dok se to zgagjalo pod Dućama, iskreali su i Rusi kod Stobreča nešto dalmatinskih ustanika. Netom se je za sve to saznalo u Spljetu, zaputio se je pukovnik Bachelu sa četiri satnije da učini potrebne izvide. Kada je navalio na ustanik dočekali su ga tako živom vatrom, da se morao povući u selo Kamen.

Sjutradan na 5. lipnja iskrcali su Rusi do 400 momaka redovite vojske, koja se bila smjestila na zgodnu položaju kod Strozanca, a Poljičani zauzeli drugi zgodan smještaj na brdu Perunu. Uto su dolazili i Francuzi iz Spljeta pod zapovjedništvom generalâ Lecchi i Teste i pukovnika Bachelu. Stobrečani, koji se juče držali mirno, i oni se danas pobunili, ali ih Francuzi takom žestinom naskočili, da su se jedva bijegom spasili na rusko brodovlje. Popodne oko šest sati stigla su Francuzima pojačanja, koja se smjestila nešto poviše oko izvora rječice Žrnovnice. Sutradan na 6. lipnja navali jedan dio francuskih četa na Poljičane, smještene na Perunu, a drugi dio, provukavši se uvalom Vilar, zaokruži ih straga. Poljičani su se, kojih je bilo jedva pet stotina, muški borili i zadali znatnih gubitaka Francuzima, ali kada su se vidjeli megju dvije vatre kud i kamo mnogobrojnih francuskih četa, a Rusi im ne priskočili u pomoć, morali su i oni umaknuti na rusko brodovlje.

Vojska francuska razdijeljena na dvoje poče sada da hara Poljica. Jedan dio pogje uvalom Vilar do u Gata, a drugi kroz primorje do u Prijeko. Kroz tri dana sva ta mjesta bijahu na najgrozniji način harana i pustošena. Nije se praštalo ni staru ni mladu, ni muškom ni ženskoj. Što se ne moglo odnijeti ili potrošiti, bilo je uništeno, a nije se štedjelo ni crkava ni grobova.

Na glas o pobuni stigao je iz Zadra i Marmont te je već jutrom 9. lipnja bio u Gatima. Neke od glavnijih pobunjenika odsudio je on odmah, a drugima je imao suditi kasnije vojnički sud. Usve su bila sedamdeset i četiri optuženika, a od tih šezdeset Poljičana. Od tih šezdeset optuženih Poljičana bilo ih je 28 osugjeno na smrt i na gubitak svih svojih dobara, ali su Francuzi samo trojicu imali u svojim rukama. Neki su drugi bili osugjeni, ko više ko manje, na tamnicu, a neki i riješeni, nu i od tih su samo mali broj imali u rukama.

Brodovlje rusko ispod Strozanca zaputilo se je u Omiš i zauzelo ga, ali su ga Francuzi opet preoteli na 11. lipnja nakon očajne desetsahatne borbe i to pokle je Marmont bio poslao preko Blata, Novih Sela i Zadvarja jednu četvu, koja se je nenadno pojavila Rusima i ustanicima iza legja povrh Dinare. Iza toga poraza rusko se je brodovlje odalečilo prepun-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

štajući svojoj sudbini Poljica, koja se ne bi nikad ni bila pobunila bez nagovora i nade u rusku pomoć, a te pomoći nije bilo.

Onog istog dana, kada je Marmont stigao u Gata, naime 9. lipnja, javio je Dandolo Garanjinu da je teška kazna što će stići Poljičane, i da je već spravio odluku o razdiobi Poljica. I doista ta odluka nosi nadnevak 10. lipnja, a bila je proglašena odmah sutradan. Njom se ne samo ukidaju sve stare poljičke povlasti i Poljičani se podvrgavaju svima redovnim i izvanrednim teretima i nametima, kojima su podvrgnuti ostali Dalmatinci, nego se još naviješta i raskomadanje Poljica, koje će se ustanoviti kasnije posebnom odlukom. Ta druga odluka bila je izdana na 21. rujna, a njom su se Poljica komadala na troje i pripajala obližnjim kotarima Spljeta, Sinja i Omiša.

2. — Austrija je teško podnosila onaj ogromni gubitak zemalja, na koji je, kako se vidjelo, bio prisilio Napoleon u prosincu 1805. Kada se je stoga našao u neprilici god. 1808., jer se protiv njega pobunila Španjolska, i Austrija mu tada navijestila rat. Netom je stoga Marmont ostavio Dalmaciju, da poteče u pomoć svome caru, stupio je u nju dne 20. srpnja 1809. barun Petar Knežević, da je zapremi na ime Austrije. Knežević nije našao nigdje otpora osim u dva tri utvrgjena mjesta, gdje je bilo francuske vojske, a drugovdje Dalmatinci su raskriljenih ruku ne samo priznavali vlast austrijsku, nego i sastavljali dobrovoljnih četa, koje su mu slali u pomoć. Kao drugi Dalmatinci, poslali su tako Kneževiću u pomoć jednu satniju i Poljičani, koji su se odmah na 25. srpnja bili pobunili. Na nje i na pobunjene Makarane došao je iz Dubrovnika francuski kapetan Guyard, ali sa zlom srećom.

Još prije nego je Knežević stupio na dalmatinsko tlo, bilo je najavljeno javnim proglašom da on dolazi i osloboditi Dalmatince od teškog francuskog jarma i povratiti im sve stare povlasti i pravice (!). Poljičani, oslonjeni na taj proglaš, uspostavili su opet svoju knežiju, a to im je odlukom 25. rujna 1809. odobrio i sam Knežević, te još naredio da im se povrate sve travarine i ostale daće, koje su te godine uplatili, a u budućće da imaju biti slobodni od svih nameta, kako su bili i prije nego su potpali pod francusku vlast.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

3. — Austriju nije ni ovoga puta poslužila bojna sreća, pa je i opet, osim drugih zemalja, morala povratiti Napoleonu i Dalmaciju. Francuska je vlada sada opet dokinula sve poljičke povlasti i Poljica razdijelila ponovno na troje.

4. — Nedaća, koja je god. 1812. zatekla Napoleona u Rusiji, pridigla je glavu njegovih javnih i potajnih neprijatelja. Austrija uhvati i ovu zgodu da predobije Dalmaciju, pa posla u nju s vojskom generala Tomašića. On je stigao u Knin dne 27. listopada 1813., pa je istoga dana izdao na narod proglas, kojim nareguje da se u Dalmaciji, do novih odredaba, ima nzdržati ono stanje, koje je bilo i vladalo sada za Francuza. I ovoga puta pobunila se je sva Dalmacija i odašiljala dobrovoljnih četa na pomoć Tomašiću. Poslali mu i Poljičani svoju satniju.

Ovoga puta Austrija bila dobre sreće i zadržala Dalmaciju trajno u svojoj vlasti, ali su nasuprot Poljičani bili zle. Koliko se oni mučili i koliko koraka učinili da bi dobili, i ako ne sve svoje stare pravice i povlasti, a ono barem štogod, sve im bilo uzaludno, pa ih eno još i danas rastrojenih.

Svjetski psihijatar prof. Julije Ed. Hitzig.

Piše Eduard Miloslavić.

Svake godine nestaje svjetskih učenjaka, ali ih znanost bilježi i pamti. Nove sile niču, ta i njih ista sudba čeka, ali potomcima ostaje ime, ako je djela bilo, inače pusta smrt i sama zaborav.

U 69. godini života umrije u St. Blasien na 21. avgusta prvi svjetski psihijatar profesor Julije Eduard Hitzig. Njega treba da smatramo kao pravog utemeljitelja nove psihijatrije. Rodio se je u Berlinu 6. februara 1838.; sin predsjednika akademije umjetnosti u istom gradu. Polazio je universitatske škole u Berlinu i Würzburgu te je aprobovan disertacijom „De ureae origine“ na 13. aprila 1863. U njegovo dačko doba psihijatrija je stala na veoma slabom stepenu, ne imajući svoje znanstvene baze. Pošto je bio nekoliko godina privatnim docentom na berlinskoj universitatu, bi pozvan kao upravitelj ludnice u Zürich a godine 1879. u Nietleben kod Halle i istodobno kao profesor medicinskog fakulteta u gradu Halle. Ovdje imenovan je godine 1885. upraviteljem klinike za psihijatriju i živčane bolesti, koju je on utemeljio kao prvu u Njemačkoj. Ta je klinika bila sagrađena 1891. god. po idejama i planovima Hitzigovim. Odasvuda su hrlili stranci da ga čuju i slušaju, i Halle dobi svjetski glas. U ono doba, kada je kirurgija pod Billroth-om počela cvasti i napredovati, pa paralelno sa radnjama Teodora Meynerta o arhitekturi moždani, počeo je Hitzig svoja eksperimentalna i klinična ispitivanja, koja su mu podala časno i besmrtno ime u historiji medicine.

Zajedno sa Fritsch-om ispitivao je razdraživanja (Reizung) moždani, što je služilo kao temelj teoriji lokalizacije motoričnih centruma u moždanima. On opazi naime, da dražeći razna mjesta na površini moždani, razni se skupovi mišica miču, i po ovom je mogao da protumači razne odnošaje između mišica i

moždani i tim otvori široko polje kirurgiji. Godine 1874. izda svoje maleno ali monumentalno djelo: Ispitivanja o moždanima gdje postavi svoju teoriju o lokalizaciji na površini moždani i tim otvori put i internisti i kirurgu, neurologu i fiziologu.

Do tada svak je stajao pod uticajem Flourens-ove dogme, koji je smatrao površinu moždani kao jedan sami organ. Ova radnja Hitzigova dokaže da su moždani kao i njihova površina jedan kompleks organa.

Hitzig napisa još mnogo drugih djela kao: o traumatičnoj tabes, o kirurgiji moždani, o paralisi facilisa, o epilepsiji, o periodičnim psihozama, i razne druge monografije. On je također izdavao arhiv za psihijatriju. Još za njegova života podignut mu je spomenik u klinici, koju je on utemeljio, vodio i svjetski joj glas zaslužio. Imao je dosta protivnika, a i Munk mu je bio jedan od naj većih.

Posljednih je godina silno bolovao od oči, tako da mu je bolest ogorčavala i ubijala posljednje dane. U jednom govoru prošle godine ovo su bile njegove riječi: »Unbesiegt von meinen Gegnern, besiegt von dem allgewaltigen Schicksale, das mich der Sehkraft bereits fast gänzlich beraubte, lege ich jetzt das Messer, die Feder und das Schwert aus der Hand, in der Absicht, sie nicht wieder aufzunehmen...«

(Nepobjeden od svojih protivnika, pobjeden od svemoćnog udesa, koji me mal ne sasvim lišio očinjeg vida, puštam sad nož, pero i mač iz ruke, mišlju da ih se nigda više ne latim).

Nije prošlo dugo vremena i on umrije.

МИХО ПРАЧАТ * * * * *

naj veći dubrovački bogataš i dobrotvor.

(nastavak)

piše A. Vučetić.

Vidjeli smo da je Miho Pracat kao i njegovi stariji i kao rodbina njegove druge žene, Vice, bio vlasnik brodova, pomorski kapetan i trgovac. Iz raznih podataka i izvora znamo za sedam broda, koji su bili ili njegovi, ili u kojim je imao udjela ili karata. Karati su broda sved do današnjeg dana djelovi njegove vrijednosti, koja se dijeli na 21 karata; ako se dakle za gradnju i opremu jednoga broda potrošilo 24.000 zlatnih škuda, tada je svaki karat vrijedio 1000 škuda. To postupanje sa vlasništvom brodova traje u Dubrovniku i drugovdje do danas; a svaki karat može opet biti razdijeljen na dva, tri, četiri ili više vlasnika. Drugi je način dijeljenja vlasništva sistemom dionica od 100, 200 itd. kruna; ako na pr. brod vrijedi 200.000 K a ima se skupiti glavnicu za gradnju, izdaće se n. pr. 2.000 dionica po 100 kruna. Karati su na ime vlasnika, a za prijenos vlasništva treba zakonita isprava, što kod dionica bez imena vlasnika ne treba.

Podaci, po kojim znamo da je Pracat imao udjela u sedam broda, jesu stranom njegov testamenat, stranom knjige *Diversa notariae*, stranom podaci Appendinievi i podatak već napomenuti pisca A. L. Ti su brodovi bili: 1. *Santa Maria de Bison* (= Gospa od Šunja); 2. *San Giovanni Battista* ili *La Bellina Piccola* (= Sv. Ivan Krstitelj ili Mala Ljepušasta), 3. *Santa Cattarina* ili *La Bellina Grande* (= sv. Katarina ili Velika Ljepušasta), 4. *Santa Annunziata* (= Sv. Navještenje), 5. *San Giacomo* (= Sv. Jakob). 6. *San Nicolò* (= Sv. Nikola). 7. *Santa Maria de Bisson e San Giovanni Battista*.

Nije ipak stalno da nije prvi brod isto što i drugi i što i sedmi, jer u podacima, u kojim su napomenuti prvi i drugi, može bit da su napomenuli samo skraćeno ime t. j. ime jednog samog

sveca, a za kratkoću izostavili drugo ime; ali ako su imena u podacima svud potpuna, tada broj brodova Pracatovih bješe veći nego sedam.

Od nekih broda po Appendiniu znamo da su bili *karake*, to jest stanovita vrsta broda a od drugih znamo da su bile *nave*, ali taj izraz, nadasve u latinskome, može značiti i sam opći pojam za brod.

Po Appendini-u *La Bellina Grande* ili *Santa Catterina*, Pracatova, bila je karaka, koja je nosila 950 kârâ (kolâ), a *San Nicolò* i *San Giacomo* bile su jednako karake, koje su nosile po 700 kara po istome piscu; po drugim podacima *Santa Cattarina* nosila je samo 600 kara i bila je *nava*; ali možebit da to nije bio isti brod. *San Giovanni Battista* zapovijedao je jednom Nikola Markov Losa; Miho Pracat kupi 23. novembra 1590. dva karata nave *Santa Cattarina* sa 600 kârâ; nju je bio zgradio Stijepo Nikolin Rusko a zapovijedao je Nikola Franov Rusko. Taj je brod bio tada u Gružu. Za ova dva karata Miho Pracat od 23. novembra 1590. do 3. januara 1591. isplati 2151 zlatnih škuda (ili 1531 zl. šk.); ovo je posve vjerodostojan podatak iz *Div. not.*

Te iste 1590. godine imao je Miho Pracat *navu*, koju su zvali *Bellina (piccola)* ili *San Giovanni Battista*; zapovijedao je kapetan Dživo Vidojev, ali u tom brodu imao je dva karata Nikola Pavov Zizini (Zizinouich?) (= Cicinić?), koji ih 17. oktobra 1590. prodade svojoj majci Lukri po *Div. not.* To je bila svojta druge žene Pracatove, Vice, jer je Frano Sagri, otac Vicin, bio oženjen za jednu Cicinovicu.

Miho Pracat imao je već 1551. brod *Santa Maria del Bissone* (br. 1.) i bio je njegovim kapetanom, jer su se te godine 1551., 16. januara vlastelin Stijepo Junijev Gradi i Ivan Marinov Jakomić osigurali za nekoliko dukata (300) trgovine na njemu. Iste godine 24. jula rečeni vlastelin s druga dva opet osiguraše svoju trgovinu na njemu; iz *Div. not.*

On kupi g. 1591. dva karata u brodu *Ss. Annunziata* (br. 4.). Tada su taj brod bili zgradili na Gruškom škaru Jakob Martolossi i Vicko Petrov Jug i prodadoše mu ta dva karata za 1580 zlatnih škuda, za sidro i druge stvari za brod. Taj iznos Miho isplati u nekoliko navrata a posljednji bijaše

od 130 zl. škuda za podpuno podmirenje 16. nov. iste godine; iz *Div. not.*

Što se tiče broda *Santa Maria del Biscione* možemo ipak kazati da je godine 1590. Miho Pracat imao nov brod pod tim imenom, koji je bio zgraden te godine na Lopudu; a ako je prije ove godine bio koji brod pod istim imenom, kako što je bio onaj *S. M. de Bisson*, kojega je zapovijedao Ivan Vidojev i bio iza oluje doveo u Ston 1565. g. to je bio drugi i stariji. Tako isto *San Giovanni Battista*, brod sa ovim samim imenom, bio je drugi stari brod. Ovo je dokazano notarskom ispravom 15. marta 1590., kojom Miho Pracat određuje da će mješte dotadašnje dobiti iz jednog karata broda *San Giovanni Battista* davati unaprijeda kao zadužbinu bratstvu Gospe od Šunja na Lopudu dobit iz jednog karata onog novog broda *Santa Maria del Biscione*.

Miho Pracat pak spominje na više mjesta u svom testamentu svoj brod *San Giovanni Battista*, dakle više godina kasnije od 1590. godine a ovim je brodom zapovijedao kapetan Đuro P. Balak u doba naspomenuto u testamentu a g. 1580. kapetan Đživo Vidojev. Pracat naspominje i drugi brod 1601. g. koji se bio raspao na Lopudu 1600. g.; osim toga u svom testamentu govori o svojim djelovima u brodovima. Navodi dakle Pracatovi potvrđuju uopće ono što smo mi kazali o njegovim brodovima.

* * *

Vjerojatno je, ili je dajbudi moguće, da je Miho Pracat imao karata i u drugim brodovima kao n. pr. u brodovima svojte Vice, druge žene. Znamo da je Vica imala ljudi iz svoje rodbine, koji su bili kapetani i vlasnici broda. Moguće je dakle da je Pracat imao koji karat u *galeonu* (velikoj galiji) *San Lorenzo* od 530 karâ kapetana Ivana Krstitelja Sagri, rođaka Vicina (stričevića); da je imao karata i u brodovima Vica Skočibuhe, kojega je bila jedna karaka od 1200, druga od 900 i treća od 530 kara. Tako isto i u brodovima Ivana Radova (i to još lakše, ako je ovo onaj kovač, za kojeg se bila udala Mara službenica Pracatova). Ovaj Ivan Radov imao je geleon i navu; moguće je da je imao karata i u brodovima

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

drugih Lopudana, u rodu s Vicom, kao što su bili Balaki i Krivonosovići, tim više što je Pracat ostavio kuća i baština Vieku i Mihu Balaku, sinovima Vicka Balaka, koji je bio oženjen za Aniecu Sagri.

Dobro bi bilo da možemo procijeniti vrijednost svega što je Miho Pracat imao na moru. To možemo na debelo, uopće po tome što znamo koliko je plaćao on i drugi, kad su kupovali karate brodova, te bez pogriješke možemo tvrditi da je imanje Pracatovo na moru vrijedilo nekoliko desetaka tisuća zlatnih škuda, jer je sam jedan brod dubrovački vrijedio od 18 do 24 i više hiljada zlatnih škuda dubrovačkih. Zlatni škud dubrovački, to jest u dubrovačkoj valuti, vrijedio je onda oko godine 1581. 36 grošića dubrovačkih, a to znamo iz jedne notarske isprave.

Istina da Dubrovčani nijesu imali svojeg zlatnog novca, i istina je da u doba Pracatovo nijesu imali svojih kovanih dukata, ni škuda, jer dukati i škudi srbni počeli su se kovati tek XVIII. v.; ali u vrijeme Pracatovo računali su na dukate i na škuđe dubrovačke kao da su već kovani; i škudi zlatni, isto kao i srebrni, vrijedili su 36 grošića. (O ovim zlatnim škudima dubrovačkim govorićemo u drugom članku).

* * *

Sad je red da ispitamo jesu li brodovi Pracatovi bili samo trgovački brodovi, ili su se obraćali i u ratne brodove. Treba da ovdje naj prije istaknemo, da su u starije doba i trgovački brodovi bili naoružani topovima i puškama i imali su sv. Barbaru (sprema za prah). To je bilo neophodno potrebno, jer je sved bilo moguće da na brod navale dobro oružani pomorski gusari, nadasve oni sa afričkih obala. Okrom toga prigodom koje pomorske vojne vladari bi unajmili trgovačkih brodova i oboružali bi ih kao ratne i pridružili bi ih svom ratnom brodovlju. Po svjedočanstvu starijih pisaca znamo da su brodovi dubrovački služili španjolske kraljeve i učestvovali u njihove pomorske vojne, ili ih inače služili u ratno doba. Dubrovčani su to počeli još za Ferdinanda Katoličkog koncem XV. vijeka, koji je bio 1492. Arapima osvojio Granadu. Naši su brodovi prevažali iza toga Mauriske iz Španje u Afriku.

Nastavili su službu španjolsku za Karla V., Filipa II. i njihovih nasljednika sve do početka XVIII. v.

Kad je živio Pracat, dubrovački su brodovi učestvovali u vojnama Karla V., i to u vojni 1532. g., u brodovlju Andrije Dorie, kad je zauzet jedan grad u Moreji; 1535. god. u vojni Karla V. pod Tuniz; 1541-2 u vojni na Alžir (trista Viea udovica!)

U ove vojne za stalno nijesu sudjelovali brodovi Pracatovi, jer je njemu 1541. bilo naj više 19 godina.

I za Filipa II. dubrovački su brodovi učestvovali u vojni 1559., pak 1580., kad je Filip II. osvojio Portugaliju, pak 1588. g., kad je bio rat između Filipa II. i Elizabete kraljice Engleske, i kad je ono skupio „Nepobjedivu“ armadu od 180 broda. Dubrovački su brodovi učestvovali također u bici kod Navarina protiv Turaka pri koncu XVI. v.

U nekim od ovih vojna Pracatovi su se brodovi obraćali u ratne i učestvovali u pomorskom ratu, kao što smo našli dokazano u notarskim ispravama dubrovačke republike.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Pripovijetka o djevojci bez ruka u našoj literaturi.

Frano Kulišić. — Dubrovnik.

— 1 —

Jedna versija ove, u svim literaturama poznate pripovijetke o djevojci bez ruka, ili bolje, gonjene djevojke, nalazi se u srpskim narodnijem pripovijetkama Vuka Karadžića pod № 33, a natpisom *Zla maćeha*.¹ Mi ćemo ovu versiju saopćiti sada u cijelini, nek čitalac odmah s početka vidi o čemu će se ovdje u glavnom govoriti, a iznijećemo pomenutu versiju zato, što su je kao taku označili i istakli A. Wesselofsky² i dr. koji su se bavili ovijem predmetom, a koje ne ćemo mimoići u ovom našem članku. Kod nas je u naj novije vrijeme o ovoj pripovijeci izdao prof. Pavle Popović³ veoma vrijednu studiju, koja nam je za pravo reći naj više povoda dala da se ovom stvari pozabavimo. Vukova *Zla maćeha* ovako glasi:

Bio nekakav čoek vrlo bogat i imao zlu i preopaku ženu s kojom se drugi put vjenčao, a imao je od prve žene samo jednu šćer blagu kao andio, dobru kao kruh, da joj u onome mjestu nije druge bilo, a pri tom bijaše i lijepa kao vila od gore, visoka kao jela, a tanka kao šibika, a rumena kao jabuka i u licu bijela kao gorski lijer. Ali vrag koji vazda o zlu nastoji, potakne ovu maćehu da nije mogla svoju pastorku koliko krv na očima vidjeti, i mnogo bi je puta šćela ubiti ili de obestrviti da je od svoga muža smjela. Jednom dođe zapovijest od cara da svaki ko pušku nosi ide na vojsku, te pođe i ovi čoek, i kad je htio krenuti dozove svoju ženu i zakune je svakijem kletvama da mu čuva šćer da joj se ne bi što do-

¹ V. Vuk: „Srp. Narod. prip. Beč, 1853. № 33.

² A. Wesselofsky: Novella della figlia del re di Dacia, Pisa, (Nistri) 1866. str. XI.

³ P. Popović: Prip. o djev. bez ruka u srpskoj i jugoslovenskoj književnosti. Studija. Beograd. 1906. [Izdanje Kr. Akademije].

godilo doklen se on s vojske vrati; i ona mu se kučka zakune i obeća da će je ljubiti i čuvati kao svoja dva oka u glavi. Kad muž njen otide, ona ti bogme u taj isti čas dozove sluge i naredi im da sjutra zorom odvedu onu sirotu devojkicu kao u prošetnju u jednu obližnju goru, i kad je u goru uvedu, da je zavedu stramputicama i zbande od puta neka je ubiju i njezine dvije ruke odsječeno do iza šaka i srce da joj donesu, a ako ovo ne donesu, reče im i zaprijeti da će ona to od njih mjesto pastorkice uraditi. Ujutro u prosvitanje ustanu sluge i pripreve se na put, i otidu te probude devojkicu kazujući joj da im je gospođa njezina maćeha naredila da je vode u prošetnju, na koje ona sirota ne znajući šta joj se pripravlja dobrovoljno pristane i š njima se uputi. Kad dođu u nekakvu gustu šumu zavedu je kako im je ona bezdušnica naredila, svežu je za jedno drvo i hoćahu je ubiti, ali je stade piska i videći da je prevarena počne moliti, plakati i zaklinjati, da je ne ubiju, ali kad joj oni kazaše kako im je zapovjedila gospođa i da drukčije ne smiju vako da obadva glavom plate, onda im ona opet reče: „Ah nemojte me ubiti, a proste vam moje ruke; evo ih posijecite, a i srce bih vam svoje dala kad bih znala da bih bez njega mogla živjeti.“ Ražali se slugama te joj samo ruke osjekoše a za srce dogovoriše se da odgovore gospođi da su ga putem izgubili, i tako se natrag vrate a nju nesretnjicu onako ostave samu u pustinji bez ruka i bez česove pomoći.

Kad doma dođu, jave gospođi kao što su se dogovorili i ona ih obdari. Ali Bog kao Bog — hvala njemu i slava! — u oni čas u koji su njojzi ruke osječene, učini te ocu njezinu dođe u snu nekakav čovek i reče mu: „Vrati se doma ovaj čas, jer je tvoja šćer život izgubila po zapovijesti tvoje bezbožne žene, nego traži u vojsci crna konja bez biljega, bijelu bedeviju bez biljega, ata vrana prijed nejahana i ždrebnu kobilu, i od svakoga uzmi po tri dlake repne, izgori na oganj, pa onijem prahom pospi rane svojoj šćeri, te će odmah biti kao što je prijed bila.“ Kad se probudi nesretnji otac, vas zabunjen nađe sve kako je snio i trči trkom doma. Kad doma upita ženu za šćer, ona mu odgovori da je negde odbjeglja i da ne zna de je, no on skoči na nju i na sluge govoreći ako mu ne kažu de

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

mu je šćer da će ih sve sabljom iskomadati. Žena aša te aša, sluge bogme prepanu se i sve jedno po jedno kažu što je i kako je bilo, te on zapuči pred sobom dvije svoje sluge s golom sabljom u ruci, a oni pred njim kazujući mu put dodu u onu goru, kad li nadu devojku više mrtvu nego živu, nešto od muke bez ruka, nešto od gladi i samotinja a nešto od straha.

Pošto je otac vide zaplaka se pa pade nad njom, a videći je bez ruka posu je onijem prahom od repova konjskijeh, te ona oživlje u oni čas i druge joj ruke iznikoše — ne od mesa, nego od suhoga zlata. Tada on svoju zlatnoruku šćer odvede doma, a ženu priveže konjma za repove i naredi svojijem slugama te je tako odvuku do onoga mjesta đe su mu šćeri ruke odsjekli i onde je konji raskinu, te pasju dušu ispusti.

(Nastaviće se.)

[Faint mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, including words like "Kad", "otac", "sluge", "bogme", "sabljom", "aša", "mrtvu", "gladi", "samotinja", "straha", "repova", "konjskijeh", "zlatnoruku", "konjma", "repove", "slugama", "odvuku", "mjesta", "šćeri", "ruke", "odsjekli", "konji", "raskinu", "pasju", "dušu", "ispusti".]

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ. — ОСЈЕНЕ I PRIKAZI.

Die Handlungsbücher der Republik Ragusa. Ein Beitrag zur Geschichte der Buchhaltung von prof. Leyerer. (Trgovačke knjige dubrovačke republike. Prilog historiji knjigovodstva prof. C. Leyerer). To je naslov knjižice, koju je ovih dana objelodanio rečeni profesor troškom trgovačke akademije u Trstu.

Radi predmeta, knjiga vrijedi da je prikazemo čitaocima „Srda“.

U uvodu pisac opisuje u kratko Dubrovnik i tumači naziv i postanak grada, njegovu trgovinu sa vlastitim brodovima. Knjižica je razdijeljena u 6 članaka i to: Novci i mjere tadašnje dobe. Mjenice. Knjigovodstvo u Republici Dubrovačkoj XV. vijeka. Knjigovodstvo Compagnie Nikole i Luke Caboge god. 1426. Knjigovodstvo Nikole Miossa god. 1581. Knjigovodstvo Stefana Pavlova Radognichi god. 1581.

U prvome članku bavi se pisac novcima i mjerama Republike Dubrovačke. Tumači kako republika mješte svojih upotrebljavala je u trgovini tuđe novce to jest mletačke. U drugome članku bavi se sa mjenicama. Tumači „il cambio secco“, i „il cambio fittitio.“ Priopćuje jednu interesantnu mjenicu one dobe :

1553 adi 2 ottobrio in Venetia.

Per questa prima di cambio, a vinti giorni più di uso pagarete a messer Marcantonio Lafranco Modonese oncie vintitre di oro per la valuta de altrettanti alla cassa nostra qua consegnati da messer Agostino zauchi Veronese el poneteli a nostro conto, stati sano.

Pietro fulgher fiorentino vostro seruitor
La mansion

A messer Lazaro di Maphei da Gaetta
mercante in Napoli.

U trećemu članku pisac bavi se isključivo knjigovodstvom XV. vijeka u Republici Dubrovačkoj. Tumači, kako je već onda knjigovodstvo u pojedinih trgovaca bilo prama doba dosta usavršeno osobito dvostruko knjigovodstvo (tenitura doppia); tako

da oveći trgovci imahu sve glavne i sporedne knjige kao „Giornale“, „Maestro“, „Guaderno“, „libro grande“. Pisac pojedine knjige opisuje a zgodno opaža, da svaka knjiga na prvoj strani nosi natpis, kojim trgovac jamči za istinitost uknjiženja :

† Jezus Maria 1590.

tutte le mie attioni tratto siano sempre a Laudi di Dio padre fig. e spir.o santo e della Gloriosa Verg.e Maria e di tutti li S.ti. e S.te e di Santo Biagio nostro protettore questo libro segnato A di me Benedetto Mar.o di Resti nel quale scrivero tutte quelle facende che faro qui in Soffia si per conto nostro come tutti amici mentre piacerra a sua div. Maesta cosi al dare come all'hauere acio ogni (gi) orno posi dare vero e giusto conto della mia administrazione nel quale libro sono conti et Iddio sia quello che il tutto indirizzi sempre a bene. Amen.

U tri se posljednja članka pisac bavi knjigovodstvom Nikole i Luke Caboge, Nikole Miossa i Stefana Pavlova Radognici (Radonjića).

O trgovačkim knjigama u Nikole i Luke Caboge pisac je mišljenja, da su najstarije u Dubrovačkoj republici vođene dvostrukim knjigovodstvom. (god. 1426.)

Osim naznačenog „uvoda“ prva strana počimlje :

Libro di negozio Sign. Nicola e Luca di Caboga anno 1426-1433
1426 Fol. 1

4.	Compagnia de ser Nicholo e Lucha de Caboga de' dar per resto posto in libro nuovo segnato di C che de' auer charte (pag.) 1 Duc. 1800. —
R.	Compagnia de ser Nicholo e Lucha de Caboga de' auer per resto tanto del quaderno segnato A charte (pag.) 43 Duc. ¹ 3600. —

Knjige u Nikole Miossa (god. 1581.) nešto su usavršenije i ako je uknjiženje dosta slično kao u Caboge. Tu nalazimo i neku vrst — kako je pisac zove — „Probabilanz“. Naj vrijednije za trgovačko knjigovodstvo su knjige Stefana P. Radognici.

¹ Tvrđnja piščeva da se u trgovačkim knjigama dubrovačkim bilježilo isključivo u mletačkoj valuti, čini nam se da ne stoji, povrat ćemo se drugom prilikom na pitanje. Ured.

One proistiću iz doba, kad je Republika Dubrovačka bila na vrhuncu svoje moći (1586.). Knjige ne samo što su dosta potpune već tu nalazimo i druge omanje račune kao „Dobitka i Gubitka“, „Račun Troškova“ itd.

Radi njihove znatnosti priopćujemo nekoliko takovih računa, uvjereni da će oni zanimati onaj trgovački svijet, koji čita.

(god. 1586) „Giornalle“

Bilancio del mio libro segnato K per le partite riportate da esso libro in questo che sono in credito e primo:

Nicoletta guirova nostra serva trati del libro
segnato kal 12 resto a hauere Duc 14., 7 „ 7

Capitalle di conto di me Steffano di polo

Radognici de hauere addi 28 di maggio

Duc. 34.691 „ 17 „ 3 tanti me lo segno creditore il pro e dano trati dalo libro mio segnato K 224 e per lo bilancio di detto libro in questo.

addi primo di giugno Duc 850 „ — „ — sono per la possessione con la casa e cisterna a giupana che mi fo lessata da mio da mio padre preratta da me a mio judito debitor possessioni a giupana (2) Duc 850 „ — „ —

Pro e dano de' dar addi 28 aprile Duc 131 „ 8 „ —

per la provisione a Strozzi di Venezia

del Cambiato per b.^{ne} L.^{or} roberto

Filippo Strozzi di V^a (33) „ 131 „ 8 „ —

addi primo di luglio Duc 7 „ 10 „ — per resto de

salario a Vizza Radumilova nostra serva

mentre stette con noi sino si parti como

al giornalle al 22 detta Vizza (15) „ 7 „ 10 „ —

Dvostrukome knjigovodstvu misli se da je zametak u Italiji negdje početkom XV. vijeka, interesantno je, da ga baš tada susretamo i u — Dubrovniku. —ssi.

Adamović. *Die pflanzengeographische u. s. w. (Geografija flore Balkanskog poluostrva).*

(svršetak).

Piše A. Vučetić.

U drugom se dijelu prof. Adamović bavi *srednjoevropskom* oblasti. U nju smješta zalede Hrvatskog primorja s one strane Velebita, cijelu Bosnu, sjevernu i istočnu Hercegovinu, malo ne cijelu Crnu Goru, sandžak Novi Pazar, Staru Srbiju, Srbiju, malo ne cijelu dunavsku Bugariju i mali dio istočne Rumelije, Maćedonije i Arbanije pribrajajući po Dude-u ove zemlje zapadnopontinskoj provinciji srednjoevropske oblasti.

Po piscu ovu provinciju karakterizuju razni hrastovi kao *cer*, *lužnik*, *sladun* i *ljutik* koji tvore često prostrane šume a naznačuju je također i formacije šibljacka i raznog nižeg rašća i stepa.

Ističe da su Engler i Drude sporedno i površno kušali da razdijele ovu oblast u zone, a da su Kerner i Wettstein razdijelili austrijske strane poluotokâ u krajine (Gauë), koje odgovaraju zonama, a Beck da je za ilirske zemlje ustanovio ilirsku zonu pribrajajući joj na okrajeima druge tri zone.

Ali niko do pisca nije potanko razdijelio zone u podzone i kotare nijedan dio Balkanskog poluostrva. On je, kao i mediteransku, razdijelio srednjoevropsku oblast visinski u osam pojasa, a orizontalno u četiri zone na temelju vegetacionih crta drugog reda, i zone u podzone na temelju crta trećega reda.

Pojasi su ovi: 1. Nizinski, 2. Brežuljasti. 3. Podgorski, 4. Gorski, 5. Predalpinski, 6. Subalpinski. 7. Alpinski, 8. Podsniježni (Subnivalni). Zone su pak ove: 1. Panonska, 2. Ilirska, 3. Mezijska, 4. Dacijska.

Za svaki pojas određuje prostor i visinske granice, karakteristične formacije i biljke uopće, a napose i kulturne, te trajanje vegetacione periode, koja koleba između dva mjeseca (u subnivalnom pojasu) i osam (u nizinskom i brežuljastom), od naj višeg do naj nižeg. Iz osobina pojedinih pojasa navestićemo samo njihov prostor a nešto više o četvrtom, Gorskom pojasu, naj raširenijemu, i koji graniči s našim krajem u mediteranskoj oblasti.

Nizinski pojas ima vrlo mali prostor niz velike udubine Save i Dunava a raskinut je u dvije polovine isponom tla na istoku Srbije i Austrougarske monarhije.

Brežuljasti se pojas (100-600 m visine) širi uz donje tije-kove dunavskih pritoka, a uz cijeli tijek Binačke Morave, do Čačka uz zapadnu Moravu, uz veći dio Timoka, ima veliki prostor u Bugarskoj između Dunava i gore Balkana, u Tračkoj ravnini na jugu Balkana i čini još neke oaze.

Podgorski pojas (600-1200 m) proteže se kroz srednji ti-jek sviju rijeka u j. Hrvatskoj, u Bosni, Hercegovini, Arba-niji, Srbiji i Bugarskoj.

Gorski je pojas naj prostraniji, jer zaprema tlo visoko od 1200 do 1500 m po svim zemljama oblasti, dakle i djelove Hercegovine, Crnegore i Albanije. Karakteristično je ovdje da nestaje hrastova i svih voćaka i mal ne svih kulturnih biljaka prvih triju pojasa a da se pojavljuju novi elementi i formacije (gorska šuma i gorske livade). Od kulturnih biljaka pojavljuje se još raž, ječam, heljda i krumpiri. Pojedine trešnje i lješnici uspje-vaju do u visinu od 1300 m. U istoj visini opažaju se pojedini primjerci ljutika *Quercus sessiliflora* u bukovim šumama. Ve-getacija traje 6 mjeseca.

Predalpinski se pojas nalazi na gorama, koje nadvisuju 1600 m, ali se na gorama istočne Srbije nalazi i niže, na 1400 m; ovdje nestaje jelove šume a gornja je granica presta-janja šnma na 1900 m poprečno. Pisac nabraja 12 gora, na ko-jim je mjerio te granice, kao Prenj pl. (*Pinus leucodermis*) 1700 m.

Subalpinski pojas pojavljuje se na planinama preko 1900 m a katkada i 1800. m.

Alpinski se pojas pojavljuje na visini od preko 2300 m, za neke zone 2000 m i ide sve do 2700 m. Tipičan je na Prenj pl. i na Čvrsnici uz kuk Neretve u Hercegovini, na Durmitoru onkraj Pive u Crnoj Gori.

Podsniježni (subnivalni) pojas nije nigdje tipično izražen, jer nijedna gora ne dopire do linije vječitog snijega; neka je iznimka na Rili pl., na kojoj se nalazi firnika (sniježanika), koji izgledaju vječiti.

Zatim pisac prelazi na orizontalno razdjeljenje, na zone. Nas će zanimati naj više Ilirska i nje hercegovačko-crnogorska podzona.

Panonska zona zaprema sjevernu Hrvatsku, sjevernu Bosnu, Slavoniju i sjev. Srbiju; dijeli ovu zonu na dvije *podzone*, na 1. *Hrvatsko-sjeverobosansku*, 2. na *Srijemskosrpsku*.

Ilirsku zonu dijeli u tri podzone: 1. *Bosansku*, 2. *Hercegovačko-crnogorsku*, 3. *Srpsku*. Ovoj zoni pribraja hrvatsku gorovinu Like i Krbave, južnu Bosnu, sjevernu i istočnu Hercegovinu, Crnogoru, Novi Pazar, jugozapadnu Srbiju, zapadnu Srbiju, zapadnu Staru Srbiju i naj sjeverniji kraj Arbanške.

Karakteristično je od ove zone prevladavanje ilirske bje-logorice, formacije šibljaka, posve osobiti kršni pašnjaci i kršne formacije. Osobito je označuju veliki prostori crnogorice nadasve *Pinus nigra* (crni bor) a na jugozapadu sporadska pojava endemske *Picea Omorika*; pojavljuje se i *Pinus Peuce* (molika) i *Pinus leucodermis* (manika); ima nekoliko nalazišta *Rhododendron* vrsta i jedno *Sibiraea croatica*.

U ilirskoj zoni naj više nas zanima *hercegovačko-crnogorska podzona* kao nama najbliža. Ona je karakterizovana prostorom *Pinus leucodermis*, koji se dijeli na južni i sjeverni. Sjeverna se polovina nalazi duž srednjeg tijeka Neretve; južna je polovina ograničena na naj južnji kraj Crnogore i na susjedne sjeveroarbanške planine. Ova južna polovica ima još jednu znamenitu osobinu t. j. naj istočnija nalazišta *Pinus Peuce*.

Mezijska zona zaprema istočni dio Stare Srbije, istočnu i južnu Srbiju, južnu Bugarsku, zapadni dio istočne Rumelije i sjeveroistočnu Mačedoniju. Pisac dijeli ovu zonu u dvije podzone: *zapadnomezijsku* i *istočnomezijsku*.

Dačka se zona proteže s krajnjeg sjeveroistočnog jezičca Srbije kroz obalni kraj Dunava u Bugarsku i Dobrudžu. Ona se proteže i na sjeveru Dunava, ali samo jedna nje podzona pripada poluostrvu.

Po ovom orizontalnom razdjeljenju kraljevina je Srbija zemlja srednjoevropske oblasti koja pripada svim četirim zonama.

U trećemu dijelu knjige (od 44. str. do 91. navedena je i

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

literatura florske geografije Balkanskog poluostrva od naj starijeg doba do konca 1906. g. U ovom popisu nijesu uzeta u obzir djela čisto botanička, ni djela florskogeografska općeg sadržaja, ni čisto geografske radnje, jer ta djela ne spadaju ovamo.

Ovaj je popis prof. Adamovića znamenit, jer je dosada bio samo jedan bogat popis florske geografije i to u jednom djelu Beckovu, ali taj popis je samo za ilirske zemlje; znamenit je dakle ovaj treći dio djela, jer je to prvi opći popis literature o florskoj geografiji cijelog poluostrva. U ovom popisu odvajaju brojem monografija, sam pisac sa 44 monografije, Baldacci A. sa 31, Beck sa 28, Bórbas sa 22, Degen, Fiala i Pančić svaki sa 17, Formanek i Halácsy sa 21, Heldreich sa 43, Hirz D. sa 18, Velenovský sa 23, Vukotiniović sa 19. U njoj je zabilježeno monografija pisaca poznatih kod nas i s drugih obzira kao: Alschinger, Ascherson i Kanitz, Bouè, Brusina, Fortis, Gasperini, Jireček K., Manganotti A., Matković P., Nikolić E., Petter F., Rovinski P. A., Schlosser, Visiani R. i mnogi drugi.

Osim već dvije napomenute karte o visinskom i orizontalnom rasprostiranju flore na poluostrvu ima i treća o vegetacionim granicama, rasprostiranju, prostoru i nalazištu naj glavnijih biljaka mediteranske i srednjoevropske flore.

Završujući treba da istaknemo da će ovo djelo postati neophodno potrebitim ne samo florskim geografima nego i svim naučnjacima raznih srodnih struka za učenje Balkanskog poluostrva, jer je dosad jedino, koje se bavi geografijom flore cijelog poluostrva, a sastavljeno je na strogo znanstvenom temelju. Druga je zasluga piščeva, kao smo već napomenuli, što se prvi poslužio vegetacionim crtama prvoga drugoga i trećega reda za diobu poluostrva i što nije kao i svi drugi s jednog gledišta izvršio razdijeljenje, nego je u tu svrhu ispitao sve faktore, koji djeluju na vegetaciju, a nju sa svakog gledišta posmatrao. Treća je zasluga piščeva što je prvi u svom djelu naveo potpunu literaturu predmeta za cijelo poluostrvo. U jednu riječ on je prvi Balkanskoj flori stvorio domovinu, a nama svima Balkancima znanstveno i u svakom obziru pred svijetom ilustrovao florskogeografski ovu našu domovinu. Tim je zaslužio svestrano naše priznanje toliko više što je on naše gore list.

БИЉЕШКЕ — BILJEŠKE

Књижевност и Умјетност. - Књиž. i Umjet.

— Чланови српског новинарског удружења у Београду. Стижу у Дубровник у сриједу у вечер 25 о. м. Добро нам дошли! О њима у наредном броју.

— П. И. Одавић у Београду издао је у држ. штампарији у Београду књигу под насловом: *Размишљање о Лепојом*.

— У *Savremeniku* у броју 9. о. м. Historikus је написао чланак о Natku Nodilu.

— *Zavjetna crkva u Petersburgu*. U pomen ubijstva cara osloboditelja Aleksandra II. 13. marta 1881. započeta je 1862. gradnja zavjetne crkve u Petersburgu na istom mjestu, gdje je poginuo car. Ovih je dana crkva svršena i posvećena. Njen je arhitekt prof. Paarland. Crkva ima tri lađe a nema glavnih vrata, jer se ondje, gdje bi ona bila, nalazi mjesto gdje je poginuo car, a po carskoj zapovijedi, to je mjesto imalo ostati nepreinačeno. U crkvi nema slikarija, ali mješte njih ima vrlo umjetnih i dragocjenih mozajika i kiparija, koje su izradili prvi umjetnici iz Evrope; tlo je također pokriveno mozajicima. Crkva je i spolja u sjajnoj, istočnoj, bogatoj arhitekturi. Kubeta su pokrivena emailovanim opekama, koje podižu krasotu cijele crkve.

— † *Edvard Grieg*, naj veći moderni komponista za komernu muziku u mrije dne 4. septembru o. g. u Bergenu u Norveškoj, gdje se rodi 15. juna 1842. Njega zovu naj većim pjesnikom muzike iza Roberta Schumanna i Fridrika Chopina. Napisao je romanze *Lieder* (Pjesme) „Lirički komadi“ za piano „*Erotica*“, „*Paradizij-ska Pjesma*“, „*Proljeće*“, „*Papillon*“, „*Holberg Suite*“ za piano, „*Igranke seljačke norveške*“ pobuđuju divljenje muzičara s duboke sentimentalnosti i drugih rijetkih umjetničkih ljepota. Iz sinfoničke muzike ostavio je „*Peer Gynt*“. On se pojavio i na pozornici u Lipsiji, gdje je bio u velike slavljjen.

— † *Wilemina Clausz-Szarvady*, virtuoza na pianu, umrla je skoro u Parizu. Rodila se kao njemica u Pragu u prvoj četvrti XIX. v.; pojavljala se na pianu u Parizu, Beču i Londonu. Berlioz je nazvao bio u „*Journal des Debats*“ prvakinjom između pianistkinja. Njena je prednost sastojala ne toliko u izvrsnom talentu izvođanja, koliko u duboku razumijevanju klasičnih uzor djela i u savjesnoj pjesničkoj vjernosti, kojom je priopćivala komade. Ona je vršila naj više klasičnu muziku: Bach, Beethoven, Mozart, Mendelssohn i Schumann i predavala je svoje komade, po mnijenju muzičnih kritičara, virtuožnošću jednoga Liszta ili jednoga Thalberga.

Наука. - Nauka.

† **Medo Đaja.** Na 12. o. m. umro je naprasno u Požarevcu u Srbiji Medo Đaja, sin našeg građanina Ivana Đaje. Bio je predsjednik suda u onom gradu, ugledan zastupnik srp. skupštine i vrlo uvažen govornik. Novinstvo u Srbiji donoseći tužnu vijest žali gubitak ovog vrijednog otadžbenika, koji je naj plemenitije osjećaje gojio za narod.

Laka mu bila zemlja a ožalošćenog porodici naše naj iskrenije saučesće!

Filosofija.

Mudre izreke. Više sam se okoristio razgovaranjem nego čitanjem; a nema čeljadeta, i od naj prostijeg roda, od koga nijesam štogod naučio.

Klemens XIV.

Ne prestupaj granice svoga znanja, ako želiš da ih sakriješ drugomu.

Leopardi.

Čovjek mudar, jak je; a čovjek učen, čvrst i snažan. Salamun.

Kako u republici treba kreposti a u monarhiji časti, tako u despotičnoj vladi treba straha: tu je krepost suvišna a čast bi je pogibeljna.

Montesquieu.

Astronomija.

— *Prva pučka zvijezdarnica u Zurigu.* U ovom gradu u Švajcarskoj nakon dvije godine radnje otvorio se svečano prvi pučki astronomski opservatorij nazvat „Uranija“, za koji se potrošilo zajedno sa zvijezdarskim spravama oko dva miliona franaka. To je velika palača u sred Zuriga sa visokom kulom po srijedi, koja je za 40 m. visoka poviše ulične ravnine. U sredini je zgrade velika dvorana za konferencije a astronomske sprave skupljene su u raznim drugim dvorana-

ma. Vrh kule pokriven je pokretnim kubetom, koje ima promjer od 10 m a na njemu je otvor kroz koji je *upravljen* objektiv velikog teleskopa. Ova je sprava izrađena u glasovitoj optičkoj tvrtki Zeiss u Jeni, duga je 6 m a ima 10 okulara, koji mogu povećati do 1000 diametara.

Teleskop je opskrbljen svim usavršenjima i spravama za učenje. Ma i da pokretni dio teleskopa teži 4 hiljada kg., može se cijela sprava kretati samom rukom. Objektivom od 30 cm diametra može se vidjeti mjesec na 350 km dalečine. Astronomi drže u dvorani često konferencije sa projekcijama tako da općinstvo može razumjeti rukovođenje sprave i naučiti poglavite stvari iz astronomije. Ulaz je dopušten obnoć uz ulazninu od 1½ franka. Ima u zavodu dvorana za pisanje i za učenje i biblioteka. Ovaj je zavod utemeljen uprav svrhom da se svak sa malo troška može uputiti u astronomiju i da može upotrebiti optičke sprave i ostalo što je skupčano sa učenjem ove znanosti.

Liječništvo.

— *Medicinska vrijednost mirisa.*

Skoro svi mirisi imaju, koji više koji manje, antiseptična svojstva; tako nas može jedan ubručić u vrijeme epidemije kadkada dosta očuvati. Iz starijeg doba nalazimo jedan prijedlog od skoro stotinu različitih aromatičnih esenci, koje bi imale služiti za razna bolovanja. Imedu ovih stoji i ljubica a od osobite je vrijednosti jasmin, koji ako se odveć upotrebi, može dovesti do slabosti živaca. Dešpik (lavendel) umiruje živce i dovada san. Svak je pako na sebi ispitao lijepo i ugodno djelovanje Eau de Cologne i esencu ružā, kako čovjeka ožive i rashladi.

E. M.

† *Dr. Anton Loew*, upravitelj najvećeg bečkog sanatorija, koji je utemeljio i uredio u Austriji Crveni Krst, i s Bilbrothom utemeljio je jedan samaritski savez, rođen 1847. u Požunu, umrije u Beču 14. septembra.

Hemija i bakterologija.

— *Zapaljivanje slame*. Poznato je da se u jeseni često slama upali i to ako je bila unešena ne dobro osušena ili na pola mokra; kadkada dosta ovisi i o vrsti slame. Dosada se je držalo da je uzrokom ove samoupale fermentacija, koju prate kemički procesi. U zadnje vrijeme u laboratoriju politehnike u Zürich-u stado se znanstveno proučavati što bi bio pravi uzrok. *Miehe* se je bio već jednom prije izjavio da samoupalu slame do 70° C. prouzrokuju mikorganizmi i da se radi toga ne radi o jednom čisto kemičkom procesu, nego o jednom biološkom. U slami, koja nije bila dobro osušena, razvija se velika množina mikrorganizama. Bilinske celule slame, koje još možda iza pokosa nijesu izginule, davaju toplinu kao što i mikrorganizmi, koji žive na slami, uslijed svojih životnih procesa, prouzrokuju osobito znatnu toplinu. Pošto je slama slab vodič topline, ona je pridržuje i tim raste temperatura. Toplina pako pobuđuje život u celulama i u mikrorganizmima i tako se nakuplja sve to viša toplina, što dovodi poslije do samoupale slame. E. M.

Romanska filologija.

— *Prva djevojka priv. docentkinja u bečkoj universitatu*. Gospođica Dr. Eliza Richter postala je privatnom docentkinjom (romanska filologija) u bečkoj universitatu.

Prirodopis.

† *William Marschal*, sin jednog Engleza, koji je bio kabinetski tajnik u

velike vojvotkinje saske Sofije, profesor u Lipskoj universitatu, zoolog, pučki spisatelj zoologije, umrije 16. septembra u Lipskome. Bio je rođen 16. septembra 1845. u Weimaru.

Historijske znanosti.

† *Chassant*, glasoviti franceski paleograf, konservator muzeja u Evreux, nestor franceskih muzejalnih direktora i vjerovatno sve zemlje, rođen 1807., umrije tu skoro u istom mjestu. „Srd“ je o njemu skoro bio donio bilješku.

Junaštvo dubrovačkog broda 1588 g. u španjolskoj Nepobjedivoj armadi.

Filip II., kralj španjolski, bješe namumio da jednim snažnim udarcem uništi Englesku i Holandiju. Skupi zato 1588. g. veliko brodovlje, kakvo dotada nigda nijesu vidjeli na moru; to je bila „*Nepobjediva armada*“. Trebalo je cijele tri godine, dok se urede i sakupe ti brodovi. Armada sastojala se iz 160 broda, a između njih bješe sto galeona (velikih galija) prvoga reda. Na tim brodovima bješe ukupno 2630 kovnih topova i trideset hiljada boraca; to je bilo poprečno na svakom brodu oko 17 topova i 188 boraca. Između brodâ bješe jedan galeon fiorentinskog vojvode i jedan brod dubrovački. Filip dade zapovjedništvo nad tom ogromnom armadom *principu* Medina Sidonia. Drugo trideset hiljada boraca imalo se iz Holandije iskrcati na plovnim ladama u Englesku.

Ali oluja zlostavi brodovlje, a oduševljenje Engleza i Holadana i veća okretnost njihovih manjih broda pobjedi španjolsku ponositost. Pobjednici Englezi i Holandani bjehu pod zapovjedništvom Effinghama, Drake-a, Havkina i Forbisherra. Više od polovine broda španjolskih bjehu uhvaćeni ili uništeni, a ostaci Nepobjedive vra-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

tiše se u Španju iza bjega na škotsku i irsku obalu.

Brod dubrovački, koji učestvovala u ovom preduzeću Filipa II., bješe od deset hiljada salmi i zvaše se: *Santa Maria delle Grazie et Santo Giovanni Battista*, a pored španjolske nesreće podnese se junački. Dok se kupila Nepobjediva, on je kao trgovački brod krcan u Termini u Siciliji. Gospodar mu bješe *Vincenzo di Pietro* (Vicko Petrov) a kapetan Luka Ivanov Kinović?) Ali mu prispi nalog od napuljskog potkralja da džebanom, oružjem i vojnicima pođe u Španju, da se pridruži Nepobjedivoj. Stoga dobro cružan odjedri put Španje i dođe u Kartagenu, otkle pođe u Lizbonu u Portugaliju, onda španjolskoj pokrajini i tu se nađe s Nepobjedivom, koja je bila sva na okupu. Odovle se s njom uputi u Atlantik protiv engleskog brodovlja.

Na dubrovačkom brodu između ostalih mornara bješe kalafatom (graditelj broda) Ivan Mihov, kojemu je onda bilo 22 godine života, a tobdžijom (*bombardiere*) bješe Marko Petrov, a mornarom Marin Božov, dubrovčanin; okrom toga bješe ili između njih, ili na drugom obližnjem brodu armade, Luka Paskov Marinov, koji je vidio rad dubrovačkog broda.

Kad se Nepobjediva prvih dana septembra 1588. srazi s engleskim i holandskim brodovljem, dubrovački se brod junački boraše više dana naseći svaki dan mnogo štete Englezima. Ali posljednjeg dana bitke odio (*squadra*) engleskog brodovlja opkoli *Santu Mariu* i počeo sipati na nj ubojita zrna iz mnoštva topova. Pored ove žestoke navale, Dubrovčani su se s broda hrabro tukli, ma i da neprijateljska zrna malo po malo probiše brod na sve strane, u svakoj visini

broda od površine morske do vrh njega i tako ga nagrdiše, da mu razderaše jedra, razlomiše arbule i raskidaše konope; neprijatelj ipak ne slomi hrabrost Dubrovčana, što više po svoj prilici klone duhom, jer što je mogao zarobiti brod, ostavi ga na moru slobodna. Tada kapetan promisli da spasi brod u kakvu luku.

Ali žestoka oluja, koja bijesnaše oko dvadeset dana mjeseca septembra one godine, tek dopusti brodu da se iza požara za čudo spasi i da pristupi kraju škotskog ostrva Lagona (*Largona*) ili Mealin, kojeg je bio gospodar Mealin (Mealan). *Santa Maria* ostade tu mjesec dana, dok se potpuno popravi, namjerom također da spasi stvari koje su pripadale španjolskome kralju (biće eruzje, topove, džebanu i drugo.)

Za popravak potroši oko osam tisuća zlatnih škuda. Vlasnik ovog broda pravom odluči da će zahtijevati od španjolske vlade naknadu za štetu od ovih osam tisuća zlatnih škuda i javi se u tu svrhu 3. jula 1590. vlasti u *Ferrol* kod Madrida, da bude pismeno ustanovljen dokaz štete. Navede za svjedoke kapetana i druge momke gore navedene, od kojih neki, kao kalafat Ivan Mihov i tobdžija Marko Petrov, te godine 1590. bjehu ukrcani na onom galeonu fiorentinskog vojvode, koji je također bio 1588. g. s Nepobjedivom. Vlasti španjolske primiše na zapis dokaz, ispitujući i svjedoke, to jest gore napomenute vlasnika i momke broda. Spis bi napisan španjolski a preveden talijanski, te poslije unesen u prijevod u *Diversa Notariae* u Dubrovniku. Ovaj spis zauzimalje više listova u knjizi 1589—90 i nalazi se na listu 156. do 163.

Ovaj spis pripovijeda samo zgrade, koje je onda 1588. g. imala *St. Maria*.

Pedagogija.

— *Lijepa novotarija u školama.* Ona sastoji u tome da se napućuju djeca da goje cvijeće. Briga oko u Belgiji sadova školskih veliko je pritezanje za doba odmora U Švajcarskoj neka poljodjelska društva šalju učenicima cvijeća da ga goje kući. Nakon nekoliko vremena oni ih donesu u školu a učiteljice prirede školsku izložbu.

Културне вијести - Kulturne vijesti.

— *Broj stanovnika zemlje.* Po jednoj knjizi američanske misije procijenjen je broj svih stanovnika zemlje na 1563 miliona ljudi, koji se po vjeri dijele ovako: Hrišćana ima u sve 558,862.000, od tih ima 272,638.000 katolika, protestanata 166,066.500, pravoslavnih 120,159.000, ubrajajući u ove sve stare istočne crkvene općine; žudeła 11.222.000, muhamed. 216,630.000, budista, bramina i sljedbenika Konfucijevih 579,410.000 od kojih ima Konfucijevih sljedbenika 231,816.000, bramina 209,659.000 a 137,935.000 budista. Šintoista pak ima 24,900.000 a sljedbenika fetiša i drugih 157. mil.

— *Zlatni i srebrni rudnici u Engleskoj.* Nedjelni list „English Mechanic“ priopćuje da se iznašao veliki broj rudnika zlata i srebra. Između njih navodi novi zlatni rudnik u samoj Engleskoj, koji ima više zlata, no što se obično misli, jer se u toj zemlji vadi svake godine oko 30.000 tona zlatne rudače. Novi zlatnik nalazi se u dolini rijeke Vye, koja izvire u srednjem Walesu a izliva se po priliči u Severnu prema Bristolu. Dosađanj su opiti dokazali prostrano raširenje zlata, ali sadržina rudače čini se da nije dosta velika. Našlo se ipak

društvo, koje će eksploatisati rudnik. Osim toga našla su se dva rudnika srebra u okolici Barnstaplea u sjevernom dijelu Devonshira i rudnici su tako bogati da će se početi odmah kopati.

— *Porculana kao gradivo za kuće.* Ona je poznata u Kini već u staro doba a u Americi nastoje da zamijene kuće od kamena i opeka onim od porculane. Našao se način pravljenja opeka od poreulane debelih dva centimetra i pô, koje imaju istu snagu otpora kao obični zid od 40 cm debljine. Kuća od ovih opeka zaštićena je od vlage, može se lako očistiti i oprati, razmetnuti i opet sagraditi a gradivo je jeftino.

Universititi.

— *1000.eta obljetnica arapske universititi u Kajiru.* Kad je postala ova universiteta zametnuše se u nas u Evropi prvi počeci universitetskog života pod arapskim uticajem kao što je bila slavna universitat u Salernu. Ali tada arapska znanost bješe prosta teoloških okova. Koja je sad razlika između ove sadašnje arapske „universititi“ od današnjih evropskih, dosta je da samo nešto kažemo o njoj. Nje rektor ili šaik-ul-izlam ima veliki prihod iz njenih mnogih bogatih zaklada, ali su učitelji tako kukavno plaćeni da treba za življenje da se zanimaju drugim nuzgrednim poslom. Predmeti „universititi“ samo su ovi: Gramatika, nauk vjere, pravni nauk, logika, retorika i koran. Za školsku dvoranu služi mjesto u džamiji, gdje se moli. Tu sjede na zemlji učenici podvitih nogu i bosonogi. Po drugim prostorijama džamije učenici u istom smještaju okupljeni oko svojih učitelja, njihajući gornjim dijelom tijela uče glasno na pamet lekcije, ili mrmljaju molitve.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Pored svega toga vjerska se načela pojedinih muhamedanskih slijedaba jednakom podnošljivošću poučavaju jedna uspored drugih.

Ova „universitat“ smještena je još od 988. g. u velikoj džamiji Gami el Azhar u Kajiru. Učenika ima oko 5000 iz svih muhamedanskih strana staroga svijeta a da bude potpuna nje slika u orijentalnoj svjetlosti, kazaćemo da se svaki dan iz bogatih njenih zaklada dijeli pet hiljada hljebaca između učenika. Na korist bi Muhamedanaca i znanosti bilo da se preustroji po modernom sustavu ova tisućljetna škola.

† *Dr. James Adam*, englezki ispitavalac Platonovih djela, jedan od najuglednijih profesora u Kembridžu, umrije skoro u istom gradu.

— *Prvi kongres njemačkih univerzitatskih profesora u Saleburgu*, koji je bio 9. septembra, bavio se materijalnim njihovim položajem. Osim prof. Schrötera iz Heidelberga govorio je i prof. Weber s iste universitatu, pak Wegscheider i poprilmjene su odnose resolucije. Drugi će kongres oktobra biti u Jeni. Predsjednik prof. Wettstein, iz Beča zatvorio je kongres očitujući želju da ovi kongresi postanu stalna institucija.

Нове књиге. - Nove knjige.

— *Поднойльски*: Каришик белетристички. Мостар. 1907. Пахер и Кисић. Цијена 35 нч. Садржај: 1. Помен Фабрису. 2. Из успомена. 3. Јеремија. 4. Оне Очи. 5. Двије слике. 6. Зли језици. 7. Бранко.

— *Стеван Ј. Радосављевић Бдин*. Размишљања; књ. II. Беодрад. Шт. Гаврила Давидовића и комп. 1907.

— *V. Palunko*, пом. бискуп. Рај на земљи. Списаатељева наклада. Загреб. А. Scholz. 1907. Књига је посвећена успомени пиšчеве мајке.

— *Strossmayerov koledar g. 1908*. Домородни одбор загребачких господа за подигнуће споменика бискупу дру. Ј. Ј. Strossmayeru и ове ће године издати коледар за г. 1908, који ће надкрити онај за г. 1907. Богати коледарски материјал, како га нема ниједан наш коледар, затим знаменити и важни дани из хрватске повјести и из живота хрватских културних првака чини иначе досадне коледарске табле занимивима. За овим редају се и овог пута студије о Strossmayeru а и неки говори великог бискупа, тако онај изрећен у Ватиканском концилу. У beletrističком djelu судјелују сви наши највиденији књижевници. Статистички дио биће надопуњен. Осим тога биће пријеглед књижевног, умјетничког, глaзбеног и казалишног дјеловања 1907.-1908. Затим библиографија од 1. сјејчња па све до 1. листопада о. г. и шематизам. Цијена 2 К.

— *Königin Victorias Briefwechsel und Tagebuchblätter*. (Prepiska i listovi iz dnevnika kraljice engl. Viktorije) s uvodom, povjesnim priјegledom i opaskama A. C. Benson-a i lorda Esher-a, овлаштен нјемачки пријевод carsког адмирала Plüddemanna. 2. Књ. велика 8.а, око 90 арака са 12 слика и genealogija, броширано 24 марка, већано 28 м.

Изаћи ће октобра ове године накладом дворске књијаре Карла Sigmunda у Берлину промјанјем краља Eduarda. Сам је краљ изабрао градиво и најпомњивије прегледао колектуре. За сада дјело садржи раздобље од 1837. до 1861. (до смрти принца супруга Alberta).

СПОМЕНИЦИ ДУБРОВАЧКИ

објелодањује А. ВУЧЕТИЋ.

(Испор. бр. 10 „Срђа“).

11. Ово је писмо канцеларијски пријепис хуђума цара Бајазита од 1510. године. Нашао сам га у архиву 1882. год. Кнез и властела дубровачка била су дала овај пријепис својим посланицима, који су ходили у Херцеговину, да уреде питање плаћања царине. Цар у писму каже да се Дубровчанима почело узимати у Турској по некијем скалама 5⁰/₀ од ћумрука, а по некијем 4⁰/₀ и да су се стога поклицари дубровачки Бенко Гундулић и Живан Сараковић тужили порти и показали писма, по којим њихови трговци нијесу дужни да плаћају него 2⁰/₀. То је показато писмо од посљедњег дана мјесеца рамазана 886, године (10 децембра 1481). Стога цар заповиједа да се врши оно што је установљено царским писмом.

12. И ово је канцеларијски пријепис који сам нашао у дубр. архиву 1882. г. То је писмо Селимово од 8. марта 1513. из Брусе; има садржај сличан оному из повеље истог Селима од 5. марта 1517, објелодањене од Миклошића. Писано је из Брусе. Цар одређује да Дубровчани буду слати унаприједа сваке године исти данак од 12.500 дуката, како су га слали и прије за Мухамеда, оца му; да никакав турски службеник не смије од тога тражити, нити им чинити штете; да су Дубровчани слободни да тргују по Турској; да немаду плаћати него 2⁰/₀ од саме продате робе; да за дуг имаду право да им свједоче људи из Дубровника; да дужницима Турцима има судити кадија; да дужник има бити ухваћен за дуг; ако који дужник побјегне у Дубровник, да га тражи дубровачки суд; да имање Дубровчана, који умру у Турској, припада њиховој својти из Дубровника; да буде кажњен онај који би у Турској учинио штету Дубровчанима.

13. Ово је писмо такођер канцеларијски пријепис писма, које је писано у Цариграду. То је заповијед свијем турскијем службеницима. Писмо каже да су се дубровачки посланици Живко

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Пуцић и Никола Соркочевић тужили у цара да им се узимље виши ђумрук, него што је прописано и да им га дижу и за тргове непродате; да Дубровчанима изван Цариграда, Дренопоља и Брусе узимљу 5% за продату робу, а у Дренопољу и Бруси 3%. Цар зато заповиједа да се поступа по царевој вољи, али ако не би продали робу, да могу отићи без задјевица куда их воља а да не плате. Стога цар заповиједа да се поступа по закону; ако би Дубровчани извезли из Дубровника штогод, да плаћају само 2%, како је прије углављено. Писмо је од 930. г. 9. сефера т. ј. 1549. 24/6.

14. Ово је службени пријевод дубровачке канцеларије из турског писма. Без датума је, а пише га Мустафа, паша, велики везир из Цариграда, дубровачким поклицарима. Он их отпушта очитујући да су платили султану харач и дали обичајне дарове.

20.

Неколико кнезова свијух трију вјера у Херцеговини, у збору у Равному 19. јануара 1604. одлучују, да пошљу фра Доминика Андријашевића, да јави краљу, да ће сви служити краљу без неврјерства цару.

У име Божие на · ѿ · Равном · на · ѿ · женара на збор · и · скѣпцини · свега · Попова · и · свега · Зажабчи (?) ин · чини · пред · Тѳрци, каретички и христички · едни · вол · ени · и · хти · ени · и · срце · на · са · великом · вид · ени · по · ги · не · на · ш · е · с · чини · с · дв · г · о · р · о · р · о · в · е · ни · по · сле · ти · св · е · т · л · о · м · кра · с · (?) · по · ч · то · ван · о · га · ѿ · ца · фра · до · ми · ни · ка · Ан · д · ри · ше · ви · ћ · а · за · на · ше · по · сле · да · с · чини · г · о · р · о · р · с · вели · чан · к · е · т · о · м · не · гов · ни · ем · сл · љ · жи · ти · м · с ·, · чи · ем · м · о · ђ · е · де · м · в · е · з ·ь · не · д · но · га · не · в · и · е · р · с · т · ва · че · ст · и · т · о · га · ца · р · с · т · ва · не · го · ли · ка · ко · и · о · ста · ли · кра · и · ѿ · д ·ь · зе · м · ле ·; · и · за · то · њ · чини · м · ко · и · пис · м · о · не · ка · ни · Тѳр · чин ·ь · ни · кар · е · т · и · ч · ки · ни ·ь · ни · хр · е · с · т · и · ч · ки · ни ·ь · не · м · о · ре · ѿ · д ·ь · ѿ · бо · га · ѡ · ба · х ·ь · с · да · ри · ти · и · за · то · њ · сви · ѿ · з · га · р ·ь · ре · че · ни · по · д · пи · с · њ · е · м · о · се · ѿ · ка · ми · на · ши · е · ми · да · сва · ѿ · ван · зе · м · ла · зна · да · е · ѿ · ва · ки · њ ·и ·.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ꙗко Хусеинъ спахъ, ꙗко кнезь Банъ Нивчићъ потписем се,
 ꙗко кнезь Стефанъ Милорадовићъ подьписеиель
 И ꙗко кнезь Иванъ Николићъ И ꙗко Иванъ Павловићъ
 подьписем се товелемеиине (?)
 . . . . ꙗко Ранчь Ивановићъ ꙗко кнезь Милемладъ Педовићъ
 подьписеиель подьписеиель възгара
 . . . . . е са ꙗко Матиа Шоквордићъ
 . . . . . е све
 . . . . . љъ
 . . . . . възгра

Оп. На дну на лијевој страни преко потписа отпарано је.

21.

Мурат тужи се Дубровчанима, што му не давају на Царини по погодби са драгоманом четврту аспру.

(Од нас Мурата господиѣ кнезѣ и всталои племенитои
 господи дѣрозачкои веле драго поздравление. Я потом каде
 смо се на Царини погодили с вашиеме драгоманом, онда смо
 счинили, да га взимлем четвртѣ аспре, а саде нами не дадѣ
 нища, а саде господо, или им ви ставите на памет, да нам
 то даю, или да се ми дижемо, а нека они и прате и взимѣ;
 него господо само да имамо нашеме господетѣ воповиѣти. И
 бог вас весело.

